

ÕPETAJA LEHT

Reede

ILMUB 1930. AASTA SEPTEMBRIST
11. november 1994 hind 2.00

Nr 44

Õpetaja palk ja roll ühiskonnas

on taas väga teravalt päevakorral. Ühelt poolt on see hea, sest aitab juhtida tähelepanu haridusprobleemide lahendamise vajalikkusele ja sunnib mõtlema hariduse väärtustamise võimalustele kui arengu tagamise vahendile (positiivse näitena vt Tallinna 44. Keskkooli õpetajate kiri 31. oktoobri "Päevalehes"). Teiselt poolt teeb muret aga see, et tähelepanu juhtimine sellisel moel, nagu seni valdavalt on toimunud – kõrgendatud emotsioonidega, ebakonstruktiivse kriitikana –, võib asetada õpetaja teiste kutsealade esindajate kõrval valesse valgusesse ja kaasa tuua vale arusaamise õpetajast – ä la me nõuame, et ... Jälgides ajakirjanduses haridustöötajate tehtud avaldusi ja pöördumisi kõrgete riigiametnike poole aktuaalsetes haridusküsimustes, torkavad silma

ebakompetentsus ja väärarvamused

haridusökonoomika probleemide käsitlemisel riigi üldise majanduspoliitika kontekstis, ka mõistetava ideoloogia puudumine. On kahetsusväärne, kui väärarusaamad võimenduvad emotsionaalsel pinnal. Ühe järeldusena sellest tuleb tunnistada ka ministeeriumi ja Riigi Kooliameti ametnike ebapiisavat tööd viimase aja oluliste haridusotsuste lahtimõtestamisel ja selgitamisel eelkõige haridustöötajatele, aga ka dialoogi alahindamist otsuste tevalmistamise ajal.

Hariduspoliitilised diskussioonid nii riigiparaadis endas kui ka ministeeriumi ja teiste haridussubjektide vahel on olnud nõrgad. Kadunud on mõttelad, ajurünnakud probleemide lahendamiseks. Paljud koolikorralduslikud otsused taandatakse poliitilistele. Tuleb enesekriitiliselt tunnistada, et ministeerium on tegelnud rohkem koolituspoliitika kui hariduspoliitikaga.

Samas on kohalikud haridusjuhid ja koolidirektorid suurendanud pingeid õpetajate seas, dänus operatiivsed lahendusvariandid kasutamata. Ministeeriumi suulisi korraldusi ja soovitusi ei peeta usaldusväärseks. Liseelarve kinnitamise ja jõustumise viibimine ei võimaldanud Riigi Kooliametil kriitilist olukorda õigeaegselt leevendada. Õpetajate palgaraha eraldab Rahandusministeerium

otse Kooliametile, kes selle maakondade koondtarifikatsioonide alusel laiali jaotab.

Staažikad koolijuhid ja õpetajad mäletavad, et totalitaarses ühiskonnas räägiti õpetaja erilise rollist ühiskonnas. Kõigil õpetajatel oli võrdne palk, mis ei olenenud sellest, kui hästi-või halvasti keegi töötas. Palk suurenes vastavalt tööstäajale. Direktor sai reguleerida "võrdsust" lisatasude maksmise kaudu, mis sageli olid väga kaheldavad.

Ministeerium alustas palgapoliitika tõsisemat muutmist viis aastat tagasi. Põhiline uuendus oli see, et palku hakati diferentseerima vastavalt tööpanusele. Arvestuse aluseks said kvalifikatsioon, töö tulemuslikkus ja kvaliteet, kooliaste ning staaž.

Tõsi, palgad olid suhteliselt tagasihoidlikult diferentseeritud.

Uus palgaideoloogia

jõustus 1991/92. õppeaastast. Selles nähti koolijuhile ette suurem otsustusvabadus ja ka sellest tulenev vastutus. Kõikvõimalikud lisatasud viidi miinimumini. Kahtlemata oli see progressiivne samm. Samas jäi alles küllalt tugev reglementeeritus,

mis ei võimalda direktoril paindlikumalt otsustada ja palka reguleerida.

Põhimõtteliselt sama palgaideoloogia püsib tänaseni, kuid aeg on edasi läinud ja meie elus on paljud muutunud. Olen nõus, et õpetajate palgad pole kõrged. Need peaksid olema oluliselt suuremad. Sotsiaalministeeriumis tehtud võrdlev analüüs näitab, kuidas õpetajate keskmine palk on eelnenud aastatega muutunud. 1992. aasta lõpuks oli see enam-vähem nagu tervishoiu- ja töötleva tööstuse töötajatelgi. 1993. a tuli järsk langus, mis kulmineerus III kvartalis, mil haridustöötajad olid sotsiaalsfääri palgaskaalal peaaegu lõpus, isegi tagapool põllumajandustöötajaid. Edasi on järgnenud tasapisi tõus. Praegu edestavad nad keskmiselt palgalt küll põllumehi, kuid on endiselt sotsiaalsfääris tagumisel positsioonidel. Sellega ei saa loomulikult leppida.

Mida siis teha?

Vaatame kõigepealt, millised on meie võimalused. Teatavasti saab õpetaja palka riigieelarvest. Käesoleval aastal on kul-

tuurile, haridusele, teadusele, spordile ja muinsuskaitsele eraldatud 1,35 miljardit krooni, mis on 1/5 kogu riigieelarve mahust, s.h haridusele 13% kogu riigieelarvest. Iseenesest suur summa. Küsimus seisneb aga selles, kuidas see raha on jaotatud, õigemini, mis on jaotamisel aluseks võetud.

Põhimõtteliselt saab tekkinud olukorda lahendada kahte moodi. Esiteks: taotleda EV Valitsuselt ja Riigikogult eelarvesse raha juurde. Teisest – probleem on ressursside jaotamises riigi tasandil. Me saame jaotada sündmussustamisest riigieelarvesse laekunud raha, mis eelarve tulude kogumast moodustab üle 90%. Üks põhiküsimus on, milliste teenuste – aga haridus on ju ka teenus – finantseerimine ja millises mahus peaks toimuma riikliku kogumise ja jaotamise kaudu. See on asi ikkagi jaotamises ja selles, milliste prioriteetide alusel seda teha. Kui küsime raha juurde, siis peame tegema põhjendatud ettepanekud, kellelt seda võtta, kas riigikaitse, õiguskorraldus, sotsiaalabi vm. Kuid ärge unustagem, et Eesti on nüüd iseseisev riik ja siit tulenevad paljud kohustused, millele me varem ei mõelnud ega teadnudki nende olemasolust. Riigieelarve ei ole põhjatu rahakott, kust on kogu aeg võimalik juurde saada, küsi ainult.

Teiseks: jaotada oma valitsemisala eelarves raha ümber. Vaadates juuresolevat diagrammi, usun, et seda pole mehaaniliselt kuigi lihtne teha. Töötasu moodustab meie valitsemisala eelarvest 2/3. Samas on õppe- ja teadustööle, mis on meie süsteemi põhitegevus, võimalik eraldada ainult natuke üle 3%. Ka remondi- ja majandusraha ei kata kaugeltki kõiki vajadusi jne. Teadaolevalt kaetakse õppe- ja majanduskulud jt kooli tegevuseks vajalikud kulutused kohalikest eelarvest. Rahandusministeeriumi andmetel moodustas 1993. aastal õppekulu ühe õpilase kohta 34 krooni, inventari ja seadmete soetamine 86 krooni, õpetaja palk ühe õpilase kohta 1090 krooni. Ilmselt ei ole mõeldav kooli muude kulude arvelt palku suurendada. Munitsipaal- ja koolide õpetajate palgade katteks läheb juba täna kogu haridusele eraldatud riiklikest vahenditest

(Järg lk. 2.)

Täna lehes:

- **ÕPETAJA LAURI PREEMIA jagatud.** — Lk 3.
- **AVALIKUD KIRJAD ja PÖÖRDUMISED.** — Lk 4–5.
- **ÕHTUKOOLIS: Kes vastutab, kui keegi ei vastuta?** — Lk 5.
- **ANDEKAS LAPS ja tema probleemid.** — Lk 6.
- **BARBIE-NUKK KASVATAB TÜDRUKUID.** — Lk 7.
- **ÕPETAJA OMA TÖÖST: Et igaüks saaks teha seda, mis talle meeldib.** — Lk 8–9.
- **KOOLID TÄHISTAVAD JUUBELEID.** — Lk 10.
- **AINEÕPETUS: igaühele midagi.** — Lk 12–15.

Kooliameti esindajad Reaalkoolis kohtumas

Tallinna Reaalkooli õpetajate pöördumisega (ÕPL, 14.10.94) on tänaseks ühinenud üsna mitu kooli. 8. novembril käisid Reaalkoolis kirjas esitatud küsimustele vastamas Riigi Kooliameti peadirektor **Georg Aher**, koolikorralduse osakonna juhataja **Meelis Kond** ja finantsist **Ellen Siimaste**. Nendes küsimustes, mille lahendamine ei sõltu ainult Kooliametist, soovitasid esinejad õpetajatel ühelt poolt mõjutada parlamendisaidikuid, teiselt poolt pärida raha jaotamise kohta aru kohalikest haridusosakondadest. Ka Kooliamet näeks hea meelega tugeva ja tegutseva Õpetajate Liidu sündi.

Lähemalt võib sellest kohtumisest lugeda JÄRGMISEST "ÕPETAJATE LEHEST".

(Algas 1. lk.)

üle 43%. Samas on võimalik riiklikule kõrgharidusele eraldada 28%, mille sees on nii õppejõudude palgad, õppe- ja teadustöö kulud, remondid, majandamine, s.t kogu eksisteerimiseks vajalik raha. Aga kutseharidus? Ja paljud teised haridusasutused? Täna napib raha kõigis valdkondades. Tarkus seisneb raha jaotamises põhimõttel elus hoida seda, mis tagab homme arengu. Millestki tuleb rahapuudusel loobuda, kas lühemaks või pikemaks ajaks või üldse.

Kindlasti on olemas ka muid raha jaotamise teid. Peame need ühiselt leidma.

Ülaltoodud arutlustest selgub, et raha ümbertõstmised etteantud summade piires ei anna soovitud tulemust. Minu arvates tuleb esimeses lähenemises

viia õpetajate töökorraldus kooskõlla tegeliku olukorraga.

See võimaldab kaotada vastuolu õpetajate reaalse tunnikoormuse ja normatiivdokumentides kehtestatud vahel. Selle all mõtlen ma seda, et oleme kehtestanud normkoormuseks praegu näiteks 24 tundi nädalas, aga õpetajad töötavad suurema koormusega. Kehtiva korra kohaselt tuleb üle normi tunnid kohakaasluksuse vormistada. See suurendab kindlasti bürokraatiat, mille vastu on teravalt välja astunud, kuid mis tuleneb seadusest. Lähitules EV Valitsuse käesoleva aasta 13. aprilli määrusest nr 133 "Lühendatud tööaja kehtestamine pedagoogikaspetsialistidele", mis jõustus 1. septembrist, vormistatakse õpetaja tööle õpetaja ametikohale, millesse kuulub ka kohustuslik nädala õppetundide arv (nt põhikooli õpetajal 20-24 tundi nädala 32-tunnises tööajas). Praegune finantseerimise kord näeb ette, et palgafond

Õpetaja palk...

arvutatakse välja keskmise tunnikoormuse järgi. Kui suurendada diferentsi, tõstes ülemist tunnikoormuse piiri, on võimalik ka keskmist tunnikoormust viia ülespoole ning suurendada õpetajate palgamäära. Kumb tee on õigem? Kas jagada lahjat rahakotti ja säilitada olemasolev õpetajate arv ning madal

kohaliku omavalitsuse majanduslikke võimalusi. Loomulikult lähtub otsustamine asutuse eelarve suurusest.

Küsimus on palgafondi kindlaksmääramises. Millest lähtuvalt seda teha? Pakun kaks võimalust. **Esimene:** lähtuda põhikooli ja gümnaasiumi seaduse §44 lg 3, mille kohaselt minis-

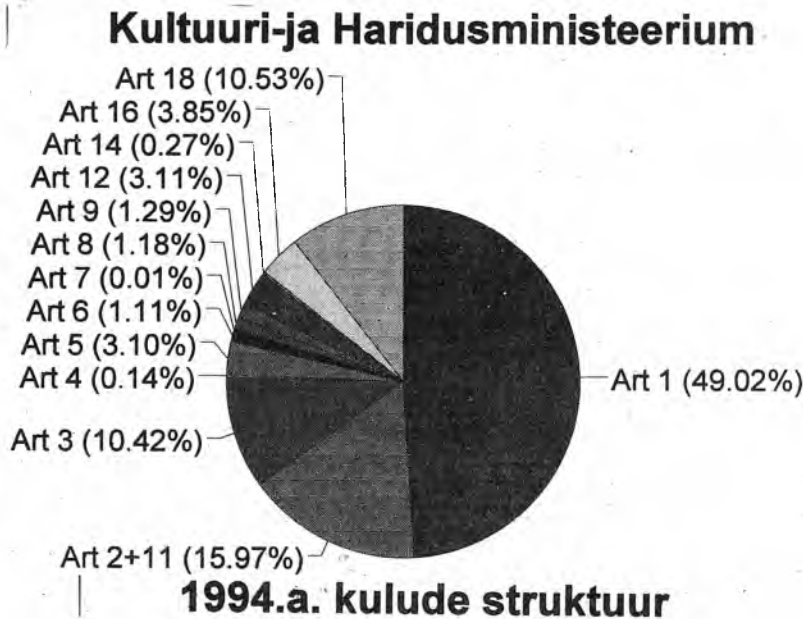
kohta sotsiaalsfääri töötajate palga hierarhias jne. Peame koos asjaomaste organisatsioonide ja spetsialistidega kokku leppima ning otsustama, kas Eesti õpetaja keskmine tunnikoormus nädalas on 10, 20, 30 tundi või rohkem. Võttes aluseks õppeplaani ettenähtud õppetundide kogumahu, saame välja arvutada, kui palju on vaja koolides õpetaja ametikohiti. Lähitules keskmisest palgast, on võimalik kindlaks määrata palgafondi suurus. Edasi otsustavad juba tööandja ja töövõtja omavahel palga ning fikseerivad selle konkreetse töölepinguga, kus on kirjas poolte õigused ja kohustused. Seejuures teavad nii tööandja kui ka töövõtja hästi õpetajate enamlevinud palku, samuti ka eelarveliste asutuste eri kutsealade esindajate palkade suurusi. Ilma selle informatsioonita ei saagi ju töölepingut sõlmida. Ma lähtun sellest, et ei ministeerium ega ka Riigi Kooliamet (s.t ametnikud) pea sekkuma küsimuse otsustamisse. Palka ei tule reglementeerida ametkondlikult kõrgtasandilt kõikvõimalike "sahtlite" ja muuga. Küsimuse otsustavad põhimõtteliselt ikkagi konkreetse inimese tööpanus ja raha.

sid "... EV juhtkonna suhtumist üldharidusse ja selle andjaisse inimesi enesekindlaks ja arulagedaks".

Kui oleme kokku leppinud, millistel põhimõtetel arvutatakse välja ja planeeritakse õppeasutuse eelarve, kaasa arvatud palgafond, tuleb

anda eelarve kasutamise vabadus ja õigus kooli direktorile.

Tema kannab raha sihtotstarbelise kasutamise eest täit vastutust. Me ei tohi piirata direktori otsustusvabadust palgafondi tabuks kuulutamiseks. Direktor koos kooli omanikuga otsustab kooskõlastatult kooli hoolekoguga, mis antud hetkel on õige, kas suurendada palkasid, remondida, soetada õppetehnikat või mida iganes. Samas tekitab õigustatud küsimus, kas meie direktorid on valmis niisuguseks otsustusvabaduseks ja vastutuseks. Arvan, et on ja ei ole ka. Totalitaarse ühiskonna ideoloogia nägi ette kuuleka ja standardse, keelava ja käskiva juhi, kes rangelt järgis "ülalt" tulevaid korraldusi ja suuniseid. Enam me ei vaja niisugust tüüpi juhte. Demokraatlik ühiskonnakord väärtustab isemõttev, otsustusvõimelise ja aktiivse, initsiatiivika juhi. Kui direktoris on kinnitatud inimene, keda on peetud sobivaks juhtima kooli kasvatus- ja õppeprotsessi, siis miks ei võiks me eeldada ja usaldada, et ta on nii tark ja eetilise, et võib kasutada ka finantse. Loomulikult arvestame, et raha eraldatakse konkreetse tulemuse saavutamiseks. Kui tulemust ei ole, tuleb sellegi eest vastutada. Järgneb kas finantseerimise vähendamine või selle lõpetamine, juhi vahetus või mis tahes. Kontrolli ja arupärimise võimalused on alati olemas: koolil on omanik, s.t kas riik või vald, on hoolekogud. Missugust tulemust koolilt oodatakse? See võib ühiskonna kokkuleppe tulemusena olla põhihariduse tagamine, läbilõõgi- ja konkurentsivõime tööturul, edasijõudmine hariduse eri astmetel jne. Ilmselt sama loogikaga peab direktor suhtuma ka oma kooli õpetajate töössse. Igal inimesel olgu vabadus ise otsustada, kuidas ta vajaliku tulemuse saavutab. Üldkehtivad reeglid oma töö tegemiseks on olemas. Nende raames valikuvaba-

nädala tunnikoormus, teades, et lahkuvad tugevad, tööturul konkurentsivõimelised töötajad, sest neid ei rahulda praegune olukord? Või maksta suuremat palka tugevamatele, kes on suutelised töötama suurenenud kindlustama kvaliteetset töö? Kehvemad peavad siis lahkuma. See probleem vajab läbimõtlemit ja otsustamist.

Vaatame palgaküsimuse lahendamisele

perspektiivis.

Kõigepealt lähtugem sellest, et palk on tööandja ja töövõtja omavahelise kokkuleppe küsimus. Asutuse juht peab saama õiguse ja vabaduse otsustada, kui suurt palka ta oma kooli konkreetsele õpetajale maksab. Kindel on see, et palk ei pea olema kõigil ühesugune. Töötasu tuleb määrata inimese töö väärtuse järgi. Palk saab tõusta vastavalt tööpanusele, mitte toataalselt, arvestades ka riigi või

teerium kehtestab kooli eelarve koostamiseks arvestusliku kulu ühe õpilase kohta. Sellest tulenevalt kehtestatakse ka palgakulu ühe õpilase kohta. Palgafond antakse koolile olenevalt sellest, kui palju on seal õpilasi. Samas tuleb arvestada suuri linn- ja väikesi maakooli, regioonide erinevaid majandustingimusi, on olemas eelisarendatavad maakohad, ja palju muid eripärasid. Sellest lähtuvalt on vaja kehtestada diferentseeritud tasanduskoefitsiendid, millega oleks võimalik erinevusi korrigeerida või vajadusel neid rõhutada.

Teine: ministeerium ja asjaomased instantsid — Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Õpetajate Liit (viimane aeg on õpetajatel oma kutseorganisatsioon moodustada) — lepivad kokku ja kehtestavad valitsuse tasandil õpetaja keskmise palga, mille puhul on arvestatud tema rolli ühiskonnas, keskmise palga võrreldavat

Palgaideoloogia tuleb välja töötada poliitikute, teadlaste ja ametnike koostöös.

Palgafondi planeerimine on majandusala asjatundjate töö, mis lähtub ideoloogiast. Konkreetse inimese palga suurus aga otsustatakse kohapeal asutuses, kus teatakse-tuntakse inimesi ja olusid kõige paremini. Sellisel moel laheneb õiglaselt ka noorte ja staazikate õpetajate töö tasustamine ning on arvestatud kooli õpetajate kvalifikatsioonist, traditsioonidest ja muust tulenevaid eripärad. Last but not least — tänase suhteliselt keerulise palgajuhendi koos kõigi keeldude ja käskudega võiksime sellisel juhul anda Pedagoogikamuuseumi, et järele tulevatele põlvetele näidata, miks õpetajad Eesti riigi taasiseseisvumise algusaastail hinda-

Riigikogu kultuurikomisjonis

Novembri esimesel nädalal ei toimunud teatavasti Riigikogu istungeid ning taas oli komisjoni liikmeil võimalus süveneda eelnõudesse ja käia kohtumistel. Sageli annavad arupärimised kohtadel otsuse impulsid mõne muudatusettepaneku tegemiseks. Näiteks tegi komisjoni liige **Arvo Valton** pärast oktoobri viimasel nädalavahetusel Kolga mõisas toimunud kohtumist ettepaneku muuta põhikooli ja gümnaasiumi seaduse §41 6. lõiget, mis nägi ette, et kooli hoolekogu peab pidama koosolekuid kord kuus. Aastane tegutsemispraktika on näidanud, et kui vaja, käiakse koos ka sagedamini, kuid enamasti pole tarvidust igal kuul istungeid pidada. Seepärast peetakse õigemaks käia koos nii sageli kui vaja, aga mitte harvemini kui kord kolme kuu jooksul. Samuti pakkus mõtlema seisukoht, et ka üks põhikooli õpilane võiks kuuluda kooli hoolekogusse, sest 13-15aastane noor inimene võib olla väga asjalik. Seaduse kohaselt kuulub õpilaste esindaja vaid gümnaasiumi hoolekogusse.

Komisjoni liige **Paul-Eerik Rummo** kohtus teisipäeval, 1. novembril Tartu Ülikooli üliõpilastega. Ta esitas oma seis-

kohti Tallinna Ülikooli (võimalus paremini ja ökonoomsemalt kasutada Tallinna kõrgkoolide õppepotentsiaali), Tartu Ülikooli seaduseelnõu (seadustiku terviklikkuse ja ühtluse seisukohast on üksikute institutsioonide eraldi seadustega määratlemine ohtlik) ja õppemaksu kehtestamise kohta (õppemaksu järkjärguline ja diferentseeritud kehtestamine oleks võimalik alates 1996/97. õppeaastast).

Komisjoni liige **Mati Hint** naasis Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee mitteliikmesriikide komisjoni väljasõidutungiilt Peterburi ja Pihkvasse. Töö oli tõeliselt ränk ja närvesööv. M. Hint pidi ainsa Eesti esindajana vastu võtma kõik Vene poole rünnakud. Tõsi, Vene-Eesti piirile korraldatud väljasõit saavutas Venemaa soovidele vastupidise tulemuse.

4. oktoobril kohtus Mati Hint Eesti Raadio töötajatega, esitades neile oma tähelepanekuid ja kriitilisi

märkusi ER programmide kohta.

25. novembril kohtus komisjoni aseesimees **Rein Veidemann** Ameerika Ühendriikide suursaadkonna kultuuri- ja pressiaatase **Victoria Middletoniga**. Arutluse all oli avalik-õigusliku ringhäälingu toimimine Eestis ja USA võimalik abi eeskätt konsultatsioonide ja väljajõe alal. Arutati ka raadio "Vaba Euroopa" tegevust Eestis.

1. novembril kohtus Rein Veidemann ajalehe "Länsi Suomi" uue peatoimetaja, Soome tuntud kultuuritegelase **Jarmo Virmavirtiga**. Arutati kultuurialast koostööd. Samal teemal oli R. Veidemannil 3. novembril kohtumine ka Soome suursaadkonna töötajatega eesotsas suursaadik **Jaakko Kaurinkoskiga**.

Komisjoni esimehel **Sulev Alajõe** on olnud palju kohtumisi eri paigus. 26. oktoobril oli ta koos ministri **Peeter Oleskiga** Pärnumaal. Prioriteediks number üks peab olema põhihariduse (mis vas-

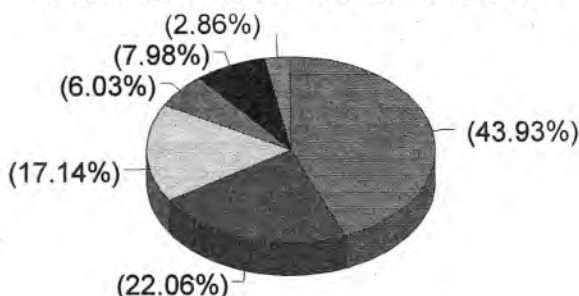
tavalt põhikooli ja gümnaasiumi seadusele on kohustuslik) omandamise võimaldamine. Sestap peetigi vajalikuks leida riigieelarvest raha **Pärnjõe Põhikooli** ehitamise lõpetamiseks. Ka **Vändra Keskkooli** tööõpetuse maja vajab lõpuni ehitamist, kuid valitsuse reservist antud rahast ei piisa. Väga positiivselt üllatas ministrit ja komisjoni esimeest Vändra kooli aed, kus kasvatavad juurviljad võimaldavad koolilõuna eest küsida vaid kaks ja pool krooni. Käidi ka Vändra kultuurimajas, mis olevat läinud endistele kolhoosi juhtidele, ja vallavalitsus, kes hoonet rendib, peab maksma selle eest väga kõrget hinda. Praegused omanikud olevat nõus maja 1 miljoni krooni eest vallale müüma. **Pärnus kohtuti linnavolikogu esimehe ja linnapeaga**. Pärnus on ainult üks kool, kuhu saab keskhariduse omandamise järel õppima minna. Praegusest majanduskoolist peaks kujunema rakenduskõrgkool, see oleks regionaalpoliitiliselt õige lahendus, arvas S. Alajõe. **Omar Volmeri** juhatusel tutvuti **Pärnu muuseumiga**. Ruumipuu-

remonti ja juurdeehitist. Sellised muuseumid peaksid muidugi olema munitsipaliseeritud, kuid see nõuab kohaliku eelarvesse suuremaid tulusid (üksikisiku tulumaks). **Pärnu keskraamatukogu** rolli täidab linnaraamatukogu ja sealgi olakse äärmises ruumikitsikuses. Kahjuks on Mai Kultuurikeskus ehitatud nii (nagu Põlva Kultuurikeskuski), et sinna pole võimalik paigutada raamatukogu. Kohtumisel Pärnumaa haritlaskonnaga kõneles minister oma tööst ja Pärnumaa muljeist. Ta arvas, et tuleb novembris tagasi ja peab ka ühe näidistunni. Teravalt kerkis üles noorteprobleem. Praegu on nii, et noorte perega tegeleb Sotsiaalministeerium, noorte kuritegevusega — Siseministeerium, haridusega — Kultuuri- ja Haridusministeerium. Lõpptulemusena ei tegele nende probleemidega terviklikult keegi.

27. oktoobril oli Sulev Alajõe ministeeriumis, kus kohtus maavalitsuste haridusosakondade juhatajatega. Arutleti peamiselt põhikooli ja gümnaasiumi seaduse mõistmise, tõlgendamise ja täitmise üle.

Hariduskulud	895404	13.0%
		riigieelarvest
Munitsipaalkoolid	393389	43.93
Ülikoolid	197490	22.06
Kutseõppeasutused	153494	17.14
Rakenduskõrgkoolid	53987	6.03
Riigikoolid(eri-,intern.)	71409	7.98
Muud	25635	2.86

Hariduskulud 1994

dus ja otsustusõigus jäägu tegijale. Peaks olema juba möödas aeg, mil inimese ja tema töö üle otsustati formaalsete näitajate järgi *à la* kõik ühesuguse soenguga Vilsandist Kamtsatani. Opetajat kaitsevad direktori diktaadi eest ametiühing ja kutseorganisatsioon. Eeldan, et ka lapsevanem hakkab oluliselt aktiivsemalt sekkuma. Ta kas on või ei ole millegagi rahul kooli töötulemustes.

Lõpetuseks tulen tagasi põhimõttelise seisukoha juurde: ministereium ei pea dikteerima direktorile, kuidas kollektiivi juhtida, kui palju palka maksta ühele või teisele õpetajale, millistest seisukohtadest lähtuda otsuste tegemisel, kui mitu ja mitme õpilasega klassi tööle rakendada, milliseid koosseise selleks vaja läheb jne. Ministereiumi ülesanne on saavutada kokkulepe ühiskonnas haridussüsteemi kesketes arengusuundades, korrigeerida arengut, määratleda perspektiivsete küsimuste lahendusvariandid, teha koostööd kooli omanikuga, et luua tingimused tulemuslikuks koolitööks, kehtestades selleks üldised mängureeglid. Kooliamet peaks mõtestama lahti mängureeglid, kontrollima ja juhendama ning nõustama nii kohalikke haridusjuhte kui ka koo-

linimesi, tehes seejuures tiheadat koostööd nii ministereiumi kui ka teiste hariduse arengut mõjutavate instantsidega.

Praegu peame looma tingimused omaalgatuse tekkeks ja vabaks arenguks seal, kus igapäevase tööga saavutatakse tegelik resultaat. Kui seda ei tehta, püsivad lõputud pinged paljude kütte, remontide või millegi muuga seoses. Lokaalselt võime küll siin-seal "tuld kustutada", kuid kardinaalset olukorra paranemist ei ole enne võimalik saavutada.

Ministereium ei olnud 1993. aasta suvel, kui koostati käesoleva aasta riigieelarve projekt, valmis radikaalseteks ümberkorraldusteks. Seetõttu kujunes *status quo* eelarve. See tähendab, et põhimõtteks oli säilitada kõik struktuurid ja korraldus selles mahus ja moel, nagu need loodi sotsialistliku plaanimajanduse aastail.

Põhjusi, miks nii otsustati, on palju, nende üle võib vaielda. Samas on aga tõsiasi, et muudatusi on vaja. Aeg lausa nõuab julgeid, radikaalseid uuendusi.

MATI KASK,
Kultuuri- ja
Haridusministeeriumi
eelarve ja majandusanalüüsi
osakonna juhataja

■ 28. oktoobril kohtus S. Alajõe Lëpaninal **maakonnalehtede tegijatega**. Peeti vajalikuks informatsiooni levikut käsitleva seaduse väljatöötamist. Puudutati ka ajalehtede kojukande dotatsiooni. Selleks taotleti eelarvest 15 miljonit. Paraku vähenes summa valitsuse istungil 8 miljonini. Kindlasti tekitab see punkt Riigikogus eelarve eelnõu arutamisel veel vaidlusi.

■ Samal päeval käis S. Alajõe ka Jõhvis, kus ELDP organiseeritud poliitikakooli raames oli võimalik kuulda **õpilaste mõtteavaldusi põhikooli ja gümnaasiumi seaduse kohta**, samas aga juhtida nende tähelepanu sätetele, mis õpilast lausa kaitsevad.

■ 1. novembril korraldati Haridusjuhtimise Instituudis **omavalitsuste haridustöötajate seminar**, millest võttis osa ka S. Alajõe. Ta andis ülevaate komisjoni tööst ning koos Kooliameti esindajatega peeti taas aru põhikooli ja gümnaasiumi seaduse täitmise üle.

■ 3. novembril oli S. Alajõe Võru Maavalitsuse haridusosakonna juhataja **Arvi Leoski** kutsele **Võrus**,

kus kohtus koolijuhtide ja õpetajatega. Sealsed probleemid on teravad: ei jätku õpetajaid, lahkub ka abipersonal, sest toimetulekutoetuse ja töötü abirahaga saadakse kokku suurem summa kui töötamise eest palka. Siin on midagi väga valesti. Arvati, et Kultuuri- ja Haridusministeerium on sel moel Sotsiaalministeeriumile alla jäänud. Oldi üksmeelsed selles, et haridussüsteem peaks olema tervik, s.t. õppeasutused peaksid kuuluma Kultuuri- ja Haridusministeeriumi valitsemisalasse. Näitena toodi Põllumajandusministeeriumi alla kuuluv Väimela kool, mis ei suuda komplekteerida õpilaskonda, sest vajadus suurfarmide elektrikute järele on kadunud, aga kooli profiili pole muuta suudetud.

■ Kogu nädala vältel laekusid kultuurikomisjonile kirjad, milles taotleti eelarvest suuremaid summasid. Komisjon pole teatavasti eelarve eelnõu käsitlemist veel kaugeltki lõpetanud. Teine lugemine on Riigikogu täiskogu V istungjärgu 7. töönädalal.

TERJE PÖDER

TEAVE

Ministeeriumis

Seminarid, nõupidamised, kohtumised

Kooliameti osakonnajuhataja **Meelis Kõnd** osales 28. oktoobril Pärnus **õhtukeskkoolide direktorite nõupidamisel**. Arutluse olid ühe või mitme õppeaine õppimise- ja õpetamisega seonduvad korralduslikud probleemid (õppetöö arvestus, muutused finantseerimises, väljastatavad tunnistused jne). Lepiti kokku ka 1995/96. õa käivitava vastavasisulise koolieksperimendi ettevalmistamisega seonduvas.

■ 29.10.–4.11. toimus Laulasmaa puhke- ja koolituskeskuses **seminar prantsuse keele õpetajatele**. Korraldasid Grenoble'i ülikooli õppejõud **Danielle Dumart** ja **Elisabeth Louveau**. Nad juhendavad 33 õpetajat, kellel puudub sellekohane ettevalmistus ja võimalus oma teadmisi prantsuse keeles ja kultuuris täiendada. Seminar on osa viieaastasest õpetajate täienduskoolituse programmist, mille kuld kannab Prantsuse Välisministeerium. Avamisel viibisid ka Prantsusmaa suursaadik **Jacques Faure** ja lingvistikaatasee **Jean-Paul Martin**. Ministereiumist osales seminaril ettevalmistamisel välissidemete osakonna projekti-juht **Helle Puusepp**.

■ 3. novembril tutvustasid Jyväskylä Õpetajate Ametikõrgkooli sotsiaalala õppejõud meie sotsiaalala õpetajatele uut ilmutat eestikeelset õpikut "**Õpetaja koolituse ametipedagoogika**". Samas arutati ka koostööd 1995. aastal.

■ 2. novembril kohtusid **Taani meditsiiniõdede koolituse projekti** ja **DEVs-projekti** töörühma liikmed, osalesid ka Sotsiaalministeeriumi esindaja ja Eesti Õdede Ühingu president. Kooliameti osakonnajuhataja **Tõnis Arvisto** tutvustas kutsehariduse raamõppekava üldisi seisukohti. Arutati, kuidas asetub sellesse raami meditsiiniõdede koolitamiseks valmiv õppekava.

■ 1.–3. novembrini toimus Lilleküla MK BHO sisustatud keevitustöökodade baasil erialaõpetajate täienduskoolitus. Osavõtjad olid Leedust ja Lätist. Kursustele anti positiivne hinnang, neid peeti vajalikuks korraldada ka edaspidi. Küllalisosavõtjad ütlesid välja oma soovid, mida niisuguste kursuste korraldamisel tuleks arvestada.

■ 6.–8. novembrini toimus Riias "**Euroteaduskonna**" juhtkomitee kohtumine. Arutluse all olid "Euroteaduskonna" järgmise aasta tööplaanid. Tehti kokkuvõtteid möödunud aasta tööst. Eestist osales juhtkomitee liige, ministereiumi teaduse ja kõrghariduse osakonna juhataja **Tiit Laasberg**.

Käivad läbirääkimised õppekavade projekti üle

Kooliameti üldhariduse õppekavade osakonna ettevõtmisel on alanud läbirääkimised põhikooli ja gümnaasiumi õppekava projekti üle. Need toimuvad kahel tasandil: maakonna/linna ainesektsioonides ja üle-eestilistel nõupidamistel. Eelduseks on asjaolu, et eelnevalt on toimunud koolisisesed ja koolide ainekommisjonide arupidamised. Iga maakonna/linna ainesektsioon saadab kaks esindajat üle-eestilisele nõupidamisele.

Siiani õppekava üldosa kohta koolidelt, õpetajatelt ja haridustöötajatelt saadud ankeedid annavad pildi nii õppekava projekti üksikute osade vastuvõetavusest kui ka selle mõningate osade ümbertöötamise vajadusest.

Üle-eestilised läbirääkimised õppekava üldosa tööversiooni üle toimusid möödunud nädala algul rühmatööde-tõlgendusemängude vormis ning andsid hulgaliselt infot lahenduse mõistmise ja tähendus- ning tähtsusrõhkude kohta.

Õppekava läbirääkimisi on aidanud asjalikumaks muuta käesoleva aasta kevadel tööd alustanud õppekavakonsultantide koolitusseminar, mida korraldavad Helsingi Ülikooli Vantaa Täiendusinstituudi õppejõud ning kus osaleb õpetajaid, koolijuhte ja haridustöötajaid kõigist maakondadest/linnadest.

Kokku toimus sügisel koolivaheajal 8 erinevat õppekava käsitlevat nõupidamist ja seminari. Kooliameti kavade alusel toimub detsembri keskpaigani veel üle 30 eri ainesektsioonide nõupidamise.

LEIDA REIMANN

Konkursist "Aasta Õpetaja '94" osavõtjate registreerimine on alanud

Mullu alustatud konkurss ootab jätkamist. Juba on tehtud ettepanekuid otse žüriile, kuid suurema objektiivsuse nimel žürii tänava ise kandidaate ei registreeri. Kandidaadi peab heaks kiitma kõigepealt kooli/lasteaia hoolekogu või selle funktsioonides instants (näiteks pedagoogiline nõukogu).

Hoolekogu esitab oma ettepaneku pärast 1. detsembrit maakonna/linnaosa haridusosakonnale, kes edastab nimekirja koos oma kommentaaridega žüriile (Tallinn EE0010, Pronksi 3) 15. detsembriks.

"Õpetaja Lehte" nr 40 (14.10.94) oli ekslikult satunud juhendi esialgse variandi lõpp (usalda siis veel arvutit!), mis puudutas žüriid. Žürii koostab Haridus-

töötajate Ametiühingute Vabariiklik Liit koos Haridustöötajate Koolituskeskusega, kusjuures vajadusel kaasatakse eksperte õpetajate ainelitustest, seltsidest, ainesektsioonidest jne.

Koolijuhid! Tihti loodetakse, et just teie märkate oma tublimaid!

Õpetajad! Kas teie kooli juhtkonnast keegi ei vääri erilist esiletõstmist?

1. detsember ei ole enam kaugel ja ettevalmistused parimatest parimate austamiseks juba käivad!

ENN SIIM,
üks organiseerijaid

Lp haridus- ja juhtimisteadlased!

24.–26. nov 1994. a toimub Tallinnas Rahvusraamatukogus rahvusvaheline haridusseminar teemal

Juhtimine hariduses ja sotsiaalsed muutused.

Korraldab Tallinna Pedagoogikaülikooli Täiendõppekeskus koos Oslo Ülikooli Haridusuuringute Instituudiga. See on viies seminar juhtimise uurimisest rahvusvaheliste haridusprobleemide valdkonnas — ELI V (*Educational Leadership International*). Esimesed neli on kõik toimunud Norras.

Seekordsel seminaril käsitletakse järgmisi alateemasid:

- 1) rahvusliku ja kultuurilise identiteedi formeerumine hariduse kaudu;
- 2) juhtkonna ametialane koolitus kui toimetuleku ja kooli arengu eeltingimus;
- 3) haridusuuendused ja juhtimine;
- 4) hariduse roll eri ühiskondades (demokraatlik, totalitaarne; avatud, suletud jne);
- 5) hariduse juhtimine kui juhtimise spetsiifiline valdkond;

6) juhtimine hariduse eri valdkondades: täiskasvanute ametialane täiendusõpe, puuetega inimeste koolitus jne.

Nimetatud teemadel oodatakse seminaril osalejatelt ettekandeid (kirjalik tekst kuni 15 trükilehekülge).

Registreerimise ja ettekandeteeside esitamise tähtaeg on 10. nov 1994.

Seminar on inglise keeles.

Osavõtumaks 200 krooni (ei sisalda öömaja- ja toidukulusid) palutakse tasuda ülekandega: A/a 700016, k/a 700161903, kood 420101703 EVEA pank.

Täiendava info saamiseks pöörduda professor Talvi Märja poole. Tallinna Pedagoogikaülikool, Lasnamäe t 50, Tallinn EE0014, tel/fax 6 38 01 80.

Õpetaja Lauri preemia jagatud

"Õpetaja on inimene, kes jätkab isade ja emade tööd. Isade ja emade töö on peamiselt armastamise töö ja ka õpetaja puhul on see õigupoolest kõige tähtsam. Kui mõtlen tagasi oma õpetajatele, ei meenu eelkõige nende jagatud teadmised, vaid see, kuidas nad mind mõistsid, jaksasid andeks anda, kui lapsed olid koe-
rad, jaksasid kaasa rõõmustada meie rõõme ja kurvastada meie muresid." Nii kõneles Ellen Niit Pikavere Põhikoolis, kuhu 3. novembril koguneti austama kolme tänavust õpetaja Lauri toetuskonkursi võitjat: Lääne-Viru maakonna Muuga Põhikooli loodusteadusainete õpetajat **REIN MAASILDA**, Harju maakonna Pikavere Põhikooli matemaatika- ja füüsikaõpetajat **ARNO**

VORSMANI ning Lääne maakonna Kullamaa Keskkooli bioloogia- ja keemiaõpetajat **ELLE PALM-PUUD**. Preemiaid jaotas "Maalehe"

Elle Palmpuu.

asutatud Arno Tali Sihtkapital, mille eesmärk eelkõige toetada andekat maalt. Neile ka hiljuti stipendiume jagati, nüüd peeti meele maaõpetajat, inimest, kellest

Arno Vorsman.

suuresti sõltub, mis neist lastest saab. Kes, kui kasutada "Maalehe" peatoimetaja Raul Kilgase sõnu, "jäävad meid mõjutama ka siis, kui oleme nende nimed ja näod juba unustanud." Kolm 200 kandidaadi hulgast välja valitud õpetajat on mitmeski mõttes väga erinevad. Erinevad juba selleski, kuidas neist õpetajad said.

Elle Palmpuu, kelle tee kooli ehk kõige sirgjoonelisem, on lõpetanud Palamuse (!) Keskkooli ja Tartu Ülikooli bioloogina-keemikuna. Tahis proovida, kas õpetaja saab olla inimene. Selgus, et saab.

Arno Vorsman on sama Pikavere kooli vilistlane, kus ta nüüd kolmandat aastat õpetaja ja huvijuhina töötab, diplomini järgi aga hoopis TPI lõpetanud süsteemiinsener. Kui teda kooli kutsuti, ei osanud mees isegi arvata, et alles siin ta oma õige kutsumuse leiabki.

Rein Maasild on lõpetanud Viljandi Kultuurharidustöö Kooli ning õpetajatöö kõrvalt Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna, jätkab praegugi õpinguid magistratuuris ning uurimistööd. Mis ühendab aga kahtlemata kõiki kolme, on pühendumine oma tööle. Loodetavasti annab kogetud tähelepanu jätkuvat jõudu neile ja enam indu ehk teistelegi.

Peale südantsoojendavate sõnade kooliõpetajate aadressil räägiti Pikaveres ka murelikumat juttu. Ometi arvati, et asjad võiksid laheneda lihtsamalt, kui vaid igaüks teeks korralikult oma tööd. Kõlas ka mõte, et Eestimaa keskaika peaks panema püsti mälestusmärgi maa-
koolide meesõpetajatele, kes

Rein Maasild.

on vastu pidanud ja vaatamata kõigile raskustele kooli jäänud. Siinkirjutaja on rohkem nõus küll Ülo Vooglau mõttega, et natuke keskpäigast kõrvale võiks sel juhul ausamba püstitada ka naisõpetajatele, sest tööpoolest, tähtis on, et oleks õpetaja, kes armastab lapsi ja on pühendunud.

ANU SAAREMÄGI

Avalik pöördumine professor E. Parmasto poole

Lugupeetud professor Parmasto, hiljuti ilmus "Kultuuri-lehes" (4. novembril) ja "Õpetajate Lehes" (4. novembril) Teie avalik kiri Tartu Ülikooli rektorile. Selles kasutasite minule aimatavatel ja Teile teadaolevatel põhjustel viidet minuga "Päevalehes" tehtud intervjuule. Teie esitatud kujul moonutab väljavõtte intervjuust minu "Päevalehes" avaldatud mõtet kardinaalselt. Püüate jätta muljet, et pooldan tasulist kõrgharidust, sest pean Eesti üliõpilaskonda maksujõuliseks. Kuna probleem huvitab Teid loodetavasti tõsiselt, võib eeldada, et lugesite kõnealuse intervjuu täielikult läbi; seega on tõenäoline, et moonutasite minu mõtteid teadlikult. Analoogia oleks selline: toote metsast puraviku, lõikate lektuuriumis pikuti pooleks, siis veel kord pooleks, astute auditoriumisse ja demonstreerite üliõpilastele "puravikku". Puraviku puhul on asi lihtsam, sest üliõpilane näeb viguri (et mitte öelda pettuse) läbi. Praegu aga eeldab asi avalikku vabandust.

Lõpetuseks ja teistele lugejatele täpsuse huvides paar väljavõtet minu intervjuust; selle lõikude rasvases kirjas esiletoomine on käesoleva pöördumise tarbeks.

"... peaks olema selge, et Eesti majanduslik võimsus on ... liiga väike, et kõrgharidust üles ehitada täielikult erasüsteemile, kus õppemaksul on väga suur osa... Ma kujutan ette sellist tasakaalustatud süsteemi: a) riigi programm, nii nagu see on olnud, pluss õppelaen ...; b) õppemaksuga osa." ("Päevaleht", 27.10.94, lk 6.)

"/need, kes jäävad riiklikust tellimusest välja, maksaks õppemaksu./ Niisugust seisukohta pooldas ka T. Bachmann, kes leidis, et see tagaks n.-ö. maksuvabadel erialadel ka piisava huvi, kuna raha ei ole vaja maksta. "Selle kõrval võiks kõrgkoolidel olla õigus teatud ulatuses pakkuda välja tasulisi erialasid, kus on maksujõulist "publikut" rohkem," arvas Bachmann. ("Päevaleht", 28.10.94, lk 5.)

Pealtkraabitud täppidega kärbseseen pole mitte üksnes küsitavate maitseomadustega, vaid on ka ohtlik. Muidugi pean ma selle analoogiaga silmas kirjutist, mitte inimest.

TALIS BACHMANN

13. november on
ISADE PÄEV

Sõnumeid maakonnalehtedest

Ülikooli päev Pärnus

Pühapäeval, 6. novembril toimus Pärnus Tartu Ülikooli päev, mille-
ga tähistati *alma mater* 75. aastapäeva eestikeelse ülikoolina.

Hotellis *Strand* avati näitus *Universitas Pernoviensis* (ülikool asus aastail 1699–1710 Pärnus). Tü rektor Peeter Tulviste ja ülikooli õppejõud rääkisid TÜ hetkeseisust, Eesti majandusest, ülikooli minevikust pärast Pärnu perioodi jm.

Pühapäeva õhtul oli teabepäev koolijuhtidele ja õpetajatele. ("Pärnu Postimees")

Elmisel nädalavahetusel olid kaks päeva Pärnu Õpilasmajas

Eesti emakeeleõpetajad.

Arutlustemaks oli "Maailma rahvaste eeposed". Kuulati loenguid "Ajaluugu kui eepos" (D. Vsevivov), "Eeposte muutuvad funktsioonid" (L. Kirstinä), "Eeposi on alati lauldud" (V. Tormis) ja "Eepose igatsus" (R. Mirov). Huvitav oli kohtumine Veljo Tormisega, kes pani kõik õpetajad rahvalaule laulma.

Emakeeleõpetajad olid tänulikud sooja vastuvõtu eest Pärnu 1. Keskkoolis (sügispäevade korraldaja õpetaja Maaja Hage). Samas toimus mõttevahetus "Mida eepostega koolis teha". Õpilased esitasid lõbusaid katkendeid Enn Vetemaa "Kalevipoja mälestustest". ("Pärnu Postimees")

Eesti Liberaaldemokraatlik Partei ei pea võimalikuks kehtestada õppemaksu enne 1996/97. õppeaastat. Nii arvas eelmisel teisipäeval Tartu Ülikooli tudengitega toimunud kohtumisel ELDP liider Paul-Erik Rummo.

Eksminister kinnitas, et 1995. a riigieelarvesse ei ole õppemaksust laekuvaid kroone kantud.

P.-E. Rummo andmeil tehti suvel valitsusele ülesandeks uurida, kas ja millises suuruses õppemaks kehtestada. Selle küsimusega olivat tegelnud tema järglane ministritoolil — Peeter Olesk —, kelle seisukohti valitsus aktsepteeris. Rummo arvas, et "töö selles küsimuses peaks alles käima". Ja lisas: "Oleme seisukohal, et kui õppemaks sellisel kombel ka kehtestatakse, oleks ülikoolide tulud sellest minimaalsed. See oleks tudengitele vaid lisakoormis."

P.-E. Rummo ütles, et õppemaksu kord tuleb põhjalikult välja töötada ja alles seejärel rakendada. Selle sisseviimine olevat võimalik ja vajalik, ent mitte enne 1996/97. õppeaastat. Õppemaks tuleb sisse viia järk-järgult ja erialade järgi.

("Põhjarannik")

AVALIK PÖÖRDUMINE

EV kultuuri- ja haridusministri Peeter Oleski,
EV Riigikogu kultuurikomisjoni,
Tartu Ülikooli rektori professor Peeter Tulviste,
Tallinna Pedagoogikaülikooli rektori professor Talis Bachmanni poole.

Ajal, mil me tähistame oma rahvusülikooli 75. aastapäeva, rõhutades sellega ülikoolihariduse järjepidevust, peame vajalikuks juhtida teie tähelepanu õpetajate ettevalmistuse traditsioonide taastamise ja europaalikule tasemele tõstmise vajadusele Eesti Vabariigis. Me leiame, et õpetajakoolitusega seonduvate sisuliste ja organisatsiooniliste küsimuste lahendamisel tuleks võtta suund sellele, et kõik tulevased õpetajad saaksid ülikoolihariduse.

Praegu antakse tulevastele õpetajatele ainult ainealane ülikooliharidus, aga enne 1940. aastat oli Tartu Ülikoolis võimalik saada ülikooliharidus ka kasvatus-

teadustes. Meil on seni lahendamata kasvatusteadlaste ja inimeseõpetuse õpetajate koolitamise probleemid. Ei saa pidada normaalseks, et magistriõpe kasvatus- ja kasvatusteadustes põhineb ainult keskastmel nagu õpetajakoolituses. Seetõttu peame loomulikuks, et ülikoolihariduse raames oleks võimalik saada kasvatus- ja kasvatusteaduslik ettevalmistus ka ülemastmes.

Probleemide lahendamiseks ootame teie toetust. Eesti Akadeemiline Pedagoogika Selts Rahvusvahelisest konverentsist "Pedagoogika ja kooli uuendus" osavõtjad
Tartus 22. oktoobril 1994. a.

Pöördumine ainelitute, õpetajate seltside ja teiste haridusorganisatsioonide ning koolide poole

Me kõik oleme märganud ja tunneme oma igapäevast tehes, et Eesti haridus on kriisilukorras. Osaliselt on see loomulik kui majanduse reaalse tagajärg. Teisalt on täiesti selge, et haridusega tegelevatel organisatsioonidel pole ühtsust. Me oleme killustatud, tegeleme igaüks oma probleemidega. Meie häält ei võeta kuulda, sest eraldi oleme kas liiga väikese arvulised või väheste mõjuga.

Juba 1992. a loodi uuesti Eesti Õpetajate Liit. Seni pole see organisatsioon veel hoogu sisse saanud. Ometi on EÕLi vaja kui katusorganisatsiooni, mis tõeliselt ühendaks kõik õpetajate organisatsioone ning kaitseks nende, õpetajate ja koolide huve ministeeriumi ja valitsuse ees.

Ainult ühiselt saavutame

1) ajakohase hariduspoliitika;

2) kooli- ja haridussõbraliku strateegia kriisiaastateks ja tulevikuks;

3) õpetaja vaimsete, õiguslike ning majandushuvide esindatuse ja kaitse;

4) korraliku haridusseadustiku;

5) hariduse ja õpetajate õiglase väärtustamise ja taastamise ühiskonnas;

6) ...

Praegu kuulub taasloodud EÕLi Tartu Õpetajate Selts ja üksikliikmeid kogu Eestist. Enne uue juhatuse valimist oleme huvitatud liikmeskonna laiendamisest ja selle kaudu ka organisatsiooni kvaliteedi kasvust.

EÕLi arengu algatusrühma loomiseks või EÕLi astumiseks võtta ühendust Üllar Loksiga (Tartu Õpetajate Seltsi juhatuse esimehega) aadressil EE2402 Lähete sk, tel 49 42 09 (tööl), 49 41 85 (kodus).

Avalik kiri

EV kultuuri- ja haridusministrile Peeter Oleskile

Eesti Emakeeleõpetajate Selts, tutvunud Hans Sandre (Pindre) eesti keele õpikuga, mis on ilmunud Narva kirjastuses "Alfa" ning mõeldud muulastele eesti keele õpetamiseks, väljendab oma nõrdimust ja pahameelt sellise kurioosse üllitise puhul.

Selle nn õpiku tekstid on tendentslikud ja ebaeetilised, Eesti Vabariiki, selle Riigikogu ja valitsust ning Narva Linnavalitsust naeruvääristavad ja solvavad. Tekstid on filoloogiliselt ebakompetentselt koostatud, on keeleliselt küündimatud ja vigased, stiililt küünilised ja labased või vararomantiliselt ilutsevad ja maitsetud. Harjutuste osa on süsteemitu ja primitiivne, juhuslikud keeleõpetuse lõigud vigased ja mitte-eestlastele sobimatud. Mõned õpiku osad (nt rida harjutusi ja tüüpsõnastik) on teistest allikatest mehaaniliselt ümber kirjutatud. Raamatus reklaamitud originaalse meetodika asemel võib täheldada igasuguse meetodika puudumist.

Õpiku on toimetanud Riigi Keeleameti töötaja Hele Pärn ja retsenseerinud Eesti Keelekeskuse direktor

Leeni Simm, kellele langeb kaasvastutus nii ebaprofessionaalse õppevahendi avaldamise eest. Nimetatud õpik on L. Simmi korraldusel jaotatud riigikeelekeskustele Tallinnas, Ida-Virumaal, Narvas, Tartus, Pärnus jm, et seda kasutataks Euroopa Liidu finantseeritavates õpperühmades eesti keele õpetamiseks, ning välja ostetud sama välisabi raha eest (õpiku hind on 29.50). Leiame, et see on rahvusvahelise abi kuritarvitamine ning Teile alluvad riigiametnikud H. Pärn ja L. Simm väärtsid ebapädeva ja vastutustundetu tegevuse eest oma ametikohalt tagandamist.

Eesti Emakeeleõpetajate Selts nõuab, et H. Sandre "Eesti keel" kui täiesti kõlbmatu õppevahend käibelt kõrvaldataks ning selle väljaostmiseks raisatud raha vastutavatel isikutel sisse nõutaks. Vajaduse korral on seltsi liikmed nõus seda raamatut põhjalikult retsenseerima.

Käesoleva kirja on ühehäälselt heaks kiitnud Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi 87 liiget 29. oktoobril 1994. a Pärnus seltsi sügispäeval.

Pärnu Lastekodu pedagoogilise kollektiivi pöördumine

Pärnu Lastekodu viidi Sotsiaalministeeriumi alluvusse 1994. a 1. veebruarist. Alluvusvahekorra muutumisest teatas meile Pärnu Lastekodu direktor. Tema sõnade kohaselt pidid personali palgad jääma Haridusministeeriumi palgaskaalaga samale tasemele.

Pärnu Lastekodu pedagoogide palgad on aga väiksemad Haridusministeeriumi alluvuses olevate pedagoogide palgast. Palgatusuga ei ole suurenenud pedagoogide palk Pärnu Lastekodus.

Üleminekul Sotsiaalministeeriumi alluvusse ei ole keegi meilt pedagoogikutset ära võtnud. Enamikul

meist on pikk koolis ja lastekodus töötamise staaž. Lastekodus on meil kasvataja ametikoht. Meie töökohtuste hulka kuuluvad endiselt laste kasvatamine ja õpetamine. Kasvatajate tööaeg langeb õhtupoolikule, töötame ka laupäeviti, pühapäeviti, riigipühadel.

Palume teie abi eespool toodud probleemi lahendamiseks. Kas viimane palgatõus (1. juulist 1994) laieneb ka lastekodu pedagoogilisele personalile?

VALVE KAO,
Pärnu Lastekodu aü komitee esinaine

Kulla Eesti õpetajad!

Kas teile ei tundu, et me oleme muutunud rahandusbürokraatide mängukannideks? Need inimesed, kes loovad haridustöötajate palgaseadusi, ei tea ilmselt midagi õpetaja kui loovisiku tööst. Nemad on harjunud nägema kõike nõukogulike mallide järgi, mil õpetaja "vastutas" kolhoosides kartulite õigeaegse ülesvõtmise eest, vanapaberi ja vanametalli kogumise eest, metsaistutuse ja veel kümnete muude asjade ning kõige lõpuks ka koolitöö eest. Nende bürokraadihinge ei mahu, kuidas nüüd, mil kõik nõukogulik kribu-krabu on ära jäänud, hakkab õpetaja palka saada ainult oma otsese töö eest. Saadagu ükskord aru, et õpetaja on kunstnik oma alal ning tema kasutamine muudel aladel on õpetaja energia ja aja kurihtlik raiskamine.

Kui kaua me veel laseme igasugustel ametnikuhingedel ennast ruineerida! Et meil ei ole ametiühingu kaitset, peame ise midagi tõhusat ette võtma oma probleemide lahendamiseks, ja seda võimalikult peatselt. Meid on kokku ju nii palju, et kui ajaksime oma asju kõik koos, nagu kord läksime Balti ketti, siis laheneksid meie probleemid väga kiiresti. Üksikute koolide kaupa võideldes ei suuda me ilal oma asju korda saada, ühenduses moodustame aga suure jõu. Selliseks üksmeelseks koordineeritud tegutsemiseks vajaksime üle-eestilist juhtimiskeskust, midagi omaaegse Õpetajate Liidu taolist, mis ei oleks ainult paberil, vaid ka tegelikult toimiks.

Kallid eesti õpetajad, ühendame oma käed haridusbürokraatide vastu, loome eesti hariduse ja enese kaitseks oma liidu!

Tallinna 6. Õhtukeskkooli õpetajad
Tallinnas 1. novembril 1994. a.

Kes siis vastutab, kui keegi ei vastuta?

Õhtukoolide õpetajate seminaril Pärnu Õhtukeskkoolis kõnetas mind kohvipausi ajal üks võõras õpetaja küsimusega: "Kas teie koolis on ka palju noori õpilasi, lausa alaealisi?" Kahjuks ei taibanud ma küsida, mis koolis kõnetaja töötab, aga ju siis see asi talle hingerahu ei anna, kui võhivõõra inimesega mõtteid vahetama sunnib.

Pärnu Õhtukeskkooli direktorilt Jaan Mikult, õppealajuhatajalt Hilja Ränilt ja linna haridusameti juhataja asetäitjalt Tiit Nõõrlaidilt küsisin, mida nad arvavad õpilastele pakutavast võimalusest õppida vaid üksikuid aineid. Arvati, et osa õpetajaid saab tööst suuremat rahuldust. Tõenäoliselt hakkab õpetaja populaarsus aine valikut mõjutama. Kui aga mõelda sellele, missugune õhtukoolide võrk oli meil veel mõni aeg tagasi, on selge, et järelejäänud peavad ellujäämise nimel otsima uusi teid, pakkuma uudseid koolitusvõimalusi.

Päris hästi läheb

Mida kardate? Öieti ei teatagi midagi karta. Praegu on tunniplaan õpetajatele aukudeta, tulevikus pole see tõenäoliselt võimalik ja õpetajate koolis olemise koormus võib suurened. Probleeme võib tekkida taritiseerimisega. Lahtisi otsi on muidki, kuid hirmu nende pärast ei tunta. Küllap töö käigus asjad lähevad paika, tingimused on ju olemas. 1979. a saadi 8. klassiliselt kooliit hoone, kaugel tänapäeva standarditest, aga puumajalgi on oma võlud. Halvem on see, et 50 aastat pole kapitalremonti tehtud, aga suvel saadi uus katus ja küllap muu hädalise remondigagi hakkama saadakse. Koolis on kogenustega püsikaader, kõigil õpetajatel kõrgharidus. Naiskolleegid palusid mitte nimetamata jätta, et kooli eesotsas on energiline ja otsustusvõimeline direktor. Komplekteerimise muret Pärnus ei ole. Sügisel ei suuda maja kõiki soovijaid ära mahutada. Näi ja poolsada on see piir, millest eriti üle minna pole võimalik.

Kogu aeg oli tunda mingit ütleajatähtmist ja siis see tuligi — ka selle kooli

põhimure on alaealised õpilased,

kel eluaastaid alla kuueistkümne. 9.klassis (aga meil on 9klassiline koolikohustus, või ei ole?) on 55 õpilast, seega 2 klassi. Paralleelselt õhtukooliga õpivad nad Pärnu Ametikoolis eriala. Kerge see ei ole. 55 on muidugi palju ja kui mõelda, et päevakoolist äratuleku põhjuseks on paljudel juhtudel konflikt mõne õpetaja või klassijuhatajaga, tekib tahtmine öelalt küsida, kas õpetajakutse eeldab ainult aine äraõpetamist. 9. ja 10. klassis on poiste ülekaal. Õhtukooli tullakse põhjendusega, et seal ei peeta lapseks. Loomulikult on see kontingent raske, kes päevakoolis õppida ei taha, aga siiski näib, et õpetajate ja õpilaste suhetes, suhtumises õpilastesse on midagi paigast ära. Osa õpetajaid rõhub ainult enda kui vanema inimese autoriteedile, aga tänapäeval see mall enam ei tööta.

Õhtukooli tähelepanekutel on kindlad koolid, kust väljalangus suurem, aga seekord neid veel ei nimetatud. Tekibki küsimus, kes vastutab selle eest, kui päevakool laseb (saadab?) koolikohustuslikud noored minema. Kui aga õhtukoolid toimivad päevakoolide eeskujul, pesevad ka käed puhtaks põhimõttel igaüks aidaku ennast ise? Kuidas riik edaspidi toime tuleb varakult elule alajäänutega, kes pole toime tulnud oma esimese eluülesandega — saada kohustuslik haridusmiinimum? Kes nende õppimise korraldab? Pole raske arvata, kelle ridu nad täiendama hakkavad. Sellepärast tahaks küsida meie kõrgetelt haridusjuhtidelt: "Kes siis ikkagi vastutab, kui keegi ei vastuta?"

VIIVI EKSTA

1. novembril k.a toimus Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Haridustöötajate Koolituskeskuse korraldusel TPÜ professori Inge Undi juhendatava töörühma "Andekas laps" teaduslik-praktiline konverents teemal "Andekate laste arendamise probleeme tänases Eestis".

Pärast TPÜ rektori Talis Bachmanni sissejuhatavat sõnavõttu kuulati ära 10 ettekannet. Esinesid TPÜ professor Inge Unt, Türi Keskkooli õpetaja-pensionär Kalju Tamm, Jämejala Psühhiaatriahaigla psühhiaater Eha Pähn, Jõgeva Aleviku Lasteaia juhataja Juta Tubin, Tartu Õpetajate Seminari vanemõpetaja Vaike Potesps, Uulu Põhikooli õpetaja Evi Vallek, TÜ Täppisteaduste Kooli direktor Viire Sepp, Rapla 2. Keskkooli psühholoog Mare Tuisk ja TPÜ kutsenõustuse kabineti juhataja Alnu Albert.

Sõna võtsid Peeter Lorents, Jüri Vene, Hillar Põldoja, Tea Herodes, Mati Hint, Eda Heinla ja Otto Amer.

Kuulas (registreerimislehtede andmetel) 174 huvilist ja uudishimulikku. Kuiv statistika ütleb, et kõige enam oli rahvast Tallinnast, Tartust, Järva-, Ida- ja Lääne-Virumaalt; tuldi Valgast ja Hiiumaalt, Võrust ja Läänemaalt, esindamata ei olnud mitte ükski(!) maakond. Kõige enam oli õpetajaid, direktoreid, õppealajuhatajaid, lasteaiatöötajaid, teadureid; oli huvijuhte, haridusosakondade töötajaid, psühholooge, raamatukoguhatajaid, inspek-

toireid ja mis eriti rõõmustav, terve hulk noori inimesi — tudengeid.

Fakt, et meil laste võimekuse, andekuse ja arendamisega piisavalt ei tegelda, sai kinnitust. Samuti seegi, et huvi teema vastu on suur ja inimesi, kellele laste tulevik südamelehedane, on palju.

Korraldajad tänavad kõiki, kes konverentsi õnnestumisele organiseerides, esinedes või kuulates kaasa aitasid.

LINDA JAGGO

Pani mõtlema, erutas ja kurvastas

1. novembri vihmastel ja tuulistel hommikutundidel sõitsid paljud õpetajad üle Eesti pealinna suunas, et osa võtta jaanuaris 1993 loodud ja ühiskondlikel alustel (!) tegutseva töörühma "Andekas laps" konverentsist.

TPÜ aulasse kogunes ligi paarsada asjat huvitatut. Üllatavalt suur osavõtjate arv on selge tunnistus tõsisest huvist väljapakutud teema ning käsitletavate probleemide vastu.

Huvist ja austusest oma kutsetöö vastu olen osa võtnud väga paljudest haridusega seondunud üritustest. Tihtipeale tähendasid need enamikule osalenutest mõnusat äraolemist, rõõmsat jälle nägemist ja soodsat võimalust juttu vahistada.

Seekord oli saalis vaikus — iga esinemise ajal. Kõne all oli vajalik ning erutav teema, olulised probleemid, kõik laabus.

Iga arenenud riik teeb parima oma andekate koostamiseks ja arendamiseks, teades, et see on investering tulevikku.

Oli see nõukogulik aeg, mis ta oli, aga Eesti hariduselu ei saa küll stagnatsiooniks nimetada. Olgugi et pidime palehigis vaeva nägema mitteametilisõudjate, sageli laiskade pärast ja saime vahel hirmsasti nahutada, sest kooli hinnati õppeedukuse protsentide järgi. Aus õpetaja nõudis teatud taset igal juhul, sest mis oleks ta muidu teinud järgmisel aastal.

Lõpetasin Tallinna Pedagoogilise Instituudi 1960. aastal. Minu põlvkond on tänulik haridusminister F. Eisenile ja tema kaaskonnale, kes asusid hariduselu juhtima 1960. aastate algul. Ei mäleta, millal märkasime õpetajaid mitmekülgseks koolitamas ja abistamas tarka ja haruldast töökas Inge Unti. Kes vähegi tahtis (viitsis), sai selgeks aktiivõppe, õppetöö individualiseerimise, rühmatöö ja palju muudki hinnatavat ning kasulikku. Minul oli kerge ja rõõmus töötada. Samamoodi mu kolleegidel. Oli palju sisukaid lühij- ja pikemaajalisi kursusi. Igal õpetajal oli võimalus end täiendada, harida, teist-kolmandat eriala omandada. Nüüd loen häbi ja kurvastusega, kuidas keegi "tundmatu suurus" nimetab Inge Unti neomarksistiks. Tule taevast maha! Kuhu me küll jõudnud oleme?!

Tartu 2. Keskkooli direktor Jüri Vene meenutas oma sõnavõttus, et andekate laste arendamise probleem võeti päevakorda 1960. aastate algul.

Ajaline järjestus pole täpne ega vahest tähtsiki, aga loodi süvakoolid ja —klassid, hakati korraldama aineolümpiaade, ajakirjandus ("Noorte Hääl") viis läbi väga sisukaid aineviktoreid. Oli võimalus võrdväärsel koolidel omavahel kohtuda (Türi-Põltsamaa-Rapla näiteks), et välja selgitada paremusjärjestus õpilasi huvitavatel aladel, meel-

divalt suhelda jne.

Õpilastele mõeldi muuski: loodi ülimalt vajalik kutsenõuandlate võrk, sealt oli võimalik teada saada, kus haridusteed jätkata, mida nõutakse jne. Nüüd kuulsi-me, et puudub info, mida ja kus õppida saab. Tartu Ülikooli teatmiku saamiseks tuli kevadel Tartusse sõita. Õppekirjanduseski oli varem arvestatud tugevamate õpilastega: oli erineva raskusastmega ülesandeid.

Tänu Peeter Lorentsile Õpilaste Teaduslik Ühing siiski veel "hingitseb" (tema enda sõna).

Paljud sisetöötatud struktuurid hääbuvad või lammutatakse. Mida pannakse asemele?

Professor Inge Unt oma töörühmaga püüab praegu tõstatada olulisi probleeme ja aidata vältida vajaliku väljasuuretamist. Tema hinnanguil pole alati raha kõige olulisem, vahel aitaks mõistlik otsus.

Andekate laste arendamise probleeme ei tulnud lahendada, teavitama mitte uljad euroopa-ameerika tarkusega noored, vaid need, kes oskavad hinnata olukorda, valutavad südant ja otsivad lahendeid.

Järvamaa haridusnimeste kohta võin mõndagi positiivset öelda, aga ka nemad ei saa sinna midagi parata, et 1993. aastal ei saanud koduste majandus-raskuste tõttu (vanemate palk 300, 400 krooni kuus) kolm ja 1994. aastal viis Järvamaa an-

dekate õpilast edasi õppima minna. (Arvud T. Herodese sõnavõttust.)

Targa lapse arendamiseks vajavad õpetajad kursusi, täiendusõpet jms. Ajalehti tellitakse ja kirjandust ostetakse vähe, lõvi-osa õpetaja sissetulekust läheb korteri ja kütte eest maksmiseks. Hariduselus on praegu palju segast. Mingi selgus peab tulema, langusele ja lollustele tuleb piir panna, lammutamine lõpetada.

Haridust suunaku ikka targad, koolielu kogemustega intelligentsed ning majanduslikult mõelda suutvad, vanas positiivset leida tahvad ja mõistlikku uut pakkuvad mehed-naised. Kitsed võivad hekki ju pügada, aga mis tegu—nägu sel on!

Ega midagi: seljad kokku ja enesekaitsele!

Mu järeloomõtted konverentsile ei saanud küll kuigi ülevaadet pakkuvad, aga see polnud eesmärgiks. "Õpetajate Leht" leiab kindlasti võimaluse ettekantu avaldamiseks.

Soovitan asjast huvitatutel (seisukohavõtuks ja lähtealuseks tööks andekate lastega) lugeda ka härra Mati Hindi artiklit "Andekate laste õpetamise probleem Strasbourgis" 21. oktoobri "Kultuurilehest". Saame hindamatut abi.

Professor Inge Undile ja tema töögrupile tuhat tänu!

SALME KANGUR, õpetaja

MÄRT BERNADTI foto

Terane laps maa põhikoolis

Terase lapse arendamise võimalused maa põhikoolis (ilmselt maakoolides üldse) on hoopis ahtamad kui mistahes linnas, eriti võrreldes Tallinna ja Tartuga. Ometi tahaksid nii lapsevanemad kui ka õpetajad (õpilased ise alati veel mitte), et laps leiaks huvitava ja arendava tegevuse just siis, kui tal on ilmnunud mingeid andeid.

Niisiis tuleb leida inimesed, kes on huvitatud töötamisest

teraste lastega ja võimelised selleks. Kõige käepärasem on vastava ala õpetaja oma koolis. Koolil on tööpoolest vedanud, kui selline entusiastlik õpetaja leidub ja ta soostub pühendama palju oma ajast andekatele õpilastele. Kui ei, siis "otsitakse läbi" ümbruskond ja lähim linn.

Arendav tegevus leitakse sageli huvijuhi kaudu. Näiteks meil, Uulu Põhikoolis, on 48 õpilast 168st haaratud 4H liikumise. Teatavasti ühendab see maanoori ja eesmärk on elukeskkonna areng maal, maako- du, külaelu ja põllumajanduse arendamine. Ma ei väida, et kõik 48 on andekad, aga nad on selle 48 hulgas. Et olla konkreetsem,

üks näide: õpilane, kes 1993. a üle-eestilised bioloogiaolümpiaadil tuli oma vanuserühmas 2. kohale ja 1994. a samal olümpiaadil 6. kohale, osaleb ka neil kursustel. Seda tööd juhendas ja suunas huvijuht.

S. Alajõe, kes kohtus 1994. a maikuu Uulu valla volikoguga ja vestles Uulu kooli õpetajatega, avaldas aga arvamust, et ühel maa põhikoolil on küllap nii kesine tase, et neile ei peakski nagu erilist tähelepanu pöörama. Nii olekski lihtne: kui pole teraseid lapsi, pole probleeme ka nende täiendava arendamisega.

Maarahvas pole aga sellega rahul. Me ei taha, et huvijuhtid koolidest kaoks. Huvijuht ei

pea olema mingi ideoloogiatöötaja (vastupidine väide on 16.sept "Õpetajate Lehes"). Koolijuhil peaks olema võimalus võtta täie kohaga huvijuht tööle, kui ta tööpoolest on saanud inimese, kes õpilastega tööd teeb.

Selle asemel, et huvikeskuste töövõimalusi laiendada, on nüüd asutud neid hoopis kitsendama. Terasel maalapsel peaks olema võimalus end arendada kooliraamatukogus, kuid enamasti ei saa ta abi ei kooli- ega külaraamatukogust: raamatufondid on lihtsalt äärmiselt väikesed. Eriti napib teatmeteoseid, määratajaid jms.

Seepärast tuleks nii üldsusel kui ka haridusjuhtidel teadvustada enesele järgmist:

■ maakoolis peaks olema täiskohaga huvijuht;

■ huvikeskusi (nende ahen-damise või likvideerimise asemel) peaks hoopis juurde loodama, vähemalt igasse maakonda üks;

■ kujundada teraste lastega täiendavalt tehtavale tööle stimuleerimise mehhanism;

■ maakoolid peaksid saama täiendavaid vahendeid oma raamatukogudes normaalse töö käivitamiseks;

■ võiks kaaluda tasulise koduõppe kasutamist terase lapse arendamiseks.

Kindlasti on vajalik moraalne toetus ja poolehoid sellisele tööle.

EVI VALLEK, Uulu Põhikooli õpetaja

Konverentsist osavõtjate pöördumine avalikkuse poole

Eesti hariduses on kujunemas olukord, mis jätab paljud noored, eriti maanoored, ilma võimalusest oma võimeid välja arendada. Sellest võib tuleneda meie majandusele ja kultuurile, sealhulgas teadusele, korvamatut kahju, mis ei tarvitse ilmuda kohe, vaid alles mõne aja pärast. Nimetatud ohtu pole meil seni teadvustatud, ka pole prognoositud tagajärgi, mida üks või teine muudatus hariduskorralduses võib ses osas kaasa tuua.

Et luua soodsaid tingimusi laste annete arendamiseks, vajame selgesti eesmärgistatud programmi. Üksnes nõnda suudame optimaalselt kasutada oma väheseid finantsvõimalusi nii riigi, maakonna kui ka valla tasandil.

Meie arvates tuleks kindlasti

1) säilitada ja edasi arendada haridussüsteemi sellist diferentseeritust, mis demokraatiast lähtudes ja võrdsete võimaluste põhimõtet silmas pidades loob tingimused erivõimete kujundamiseks, unustamata seejuures vaegurlaste vajadusi;

2) taastada ja kujundada tänapäevane psühholoogilise ja pedagoogilise nõustamise süsteem, mille alusel teenindatakse nii lapsi (õpilasi), lapsevanemaid kui ka pedagooge ning mis sisaldaks ka kutse-nõustamist;

3) avardada õpilaste annete arendamise võimalusi õppekavas (ainekavad, valik- ja vabaained, õppematerjal), mitmekesistades ühtlasi õppemeetodeid ja -vorme; lülitada andekuse arendamisega seotud probleemistikku õpetajate koolituse ja täienduskoolituse õppekavadesse;

4) säilitada ja edasi arendada end õigustanud huvihariduse süsteemi; toetada andekate õpilaste välisõpet, osavõttu rahvusvahelistest võistlustest, suvekoolidest jms;

5) luua toetuste süsteem, mis võimaldaks tööka ja võimeka noortel omandada kõrgharidust; taastada kõrgkoolides kaugõpe, mis oleks paljudele noortele ainus kõrghariduse omandamise reaalne võimalus (sealjuures riigile suhteliselt vähekulukas õppevorm);

6) luua süsteem, mis võimaldaks haridustöötajatel, õpilastel ja lapsevanematel saada operatiivset infot õppimisvõimaluste, õppeasutuste sisseastumiskriteeriumide, huvikoolide jms kohta; viia kõrgkoolide vastuvõttunõuded kooskõlla keskkooli (gümnaasiumi) õppekavadega;

7) toetada andekuse ja sellega seotud probleemide valdkonnas tehtavat uurimistööd, koolide selektoorseid projekte.

Oodatud on iga idee ja toetus, mis aitab väärtustada haritust ning andekust!

Barbie-nukk meie tüdruku kasvatajana

Juba 35 aastat on Barbie kogu maailma väikeste tüdrukute meeli elevile ajanud. See supermodellil välimusega blondiin on ka meil ammu populaarne. Esimesed õnnelikud Barbie omanikud on vahest juba keskkoolist läbi ja ise emad. Barbie on aga ikka veel meie väikese tüdruku unelm. Ta on nii populaarne ja juba ka nii paljudel olemas, et on kujundamas laste maailmanägemist ja väärtushinnanguid. Igal juhul on viimane aeg nii õpetajatel kui lastevanematel sellele tähelepanu pöörata.

Barbie täht süttis 1959. a. USAs ja siiani jätkab ta oma triumfikäiku kogu maailmas. Praeguseks on see suure hulga vabrikute ja tootjate sisetulekutega firma ning Barbie'ist on saanud maailma kõige populaarsem ja "müüdavam" naine. Ta on jõudnud isegi kuulsasse madam Tussaud' vahakujude muuseumi. Meie poeletid on Barbie'sid täis, massimeedia reklaamib nukku samuti edukalt. Vaadake, mida kingitakse lastele mitmesugustel võistlustel ja teleesinemistel! Mõõdunud aastavahetusel oli ta Venemaal kõige soovitud tüdrukukingitus Näärivanalt. Meiegi tüdrukud seisavad säravalt silmade ja igatseva näoga mänguasjade leti ees, kust paistab imeline Barbieland.

Miks just Barbie läbi löi? Lastehulgas tehtud küsitlus andis vastuseks: ta on ilus, tänapäevane, tal on palju rõivaid (valmisriideid!), tal on palju huvitavaid garderoobilisandeid — kingad, saapad, käekotid, kübarad, ehted, lõhnaõlid... Samuti on tal ilusad juuksed, mida saab kammi- da, tal on sõber Ken, vennad-õed, sõbrannad, kellega koos saab mängida perekonda ja pidusid, tegutseda erineval moel... See on tõesti kõik nii. Lisaks on tal veel palju imeilusaid asju, mis lihtsalt meie lasteni pole veel jõudnud — uhke maja, erinevalt sisustatud korteritega, stiilne mööbel (müügile on lastud ligi viiskümmend eri varianti toasüstust, neist kõige kallimad veevärgi ja elektriga). Barbie'l on oma lemmikloomad, ratsahobused, eksotiline loomaaed, suur autogaraaž paljude mood- sate automodelitega ja palju muud. Ja see kõik on ilus, see sobib Barbie'le nii väga! Et vaata- mata 1960. aastate seksuaal- revolutsioonile on Barbie kõrval ikka ja muutumatult tema boy- friend Ken, siis on nende elu tur- valine, lõbus, külluslik... Barbie on tänapäeva eduka naise mudel. Ta on nüüdseks omanda- nud juba 42 ameeriklaste silmis kõige prestiižsemat elukutset. Barbie on arst, diplomaat, stjuar- dess, baleriin, politseinik, tele- ajakirjanik, isegi osalenud presi- dendikandidaadina valimiskam- paanias. Samuti on nad koos Keniga käinud astronautidena Kuul. Kõikide nende mängude juurde kuuluvad muidugi täis- komplektid vastavaid lisasid — kostüümid, atribuutika. Barbie käib näiteks sisseoste tegemas tillukeses supermarketis ja ta- sub miniatuurse krediitkaardiga, tegeleb spordisaalis aeroobika- ga, hoiab end heas kehalises vormis mitmesugustel seadel- distel harjutusi tehes, esinedes poplauljana on tal selja taga terve orkester jne. Aga peaaegu — ta

on alati ilus, elegantne, moodne, edukas, rikas ja enesekindel. Viimane Barbie mudel on juba võimeline ka rääkima 300 erine- vai teemal, iga teema juurde neli võtmefraasi. Tal on selge ja me- loodiline hääl. Ta on täiskasva- nu. Ta ei nuta ega vaja lohuta- mist. Selline on meie laste män- guasi.

Lapsed aga mängivad tänu oma rikkale fantaasiale end sü- gavalt "mängu sisse". Nad elav- vad ja kasvavad oma lemmiku- tega koos. Ja võtavad paraku üle ka mõtlemismallid, mis neile säärase inimesemudel pakub. Vaadake mõnda neist.

Barbie on täiskasvanud neiu. Seega on rollid vahetunud. Laps tema kõrval ei ole, nagu igiva- nasti ja läbi aegade, oma lapse- le-nukule ema, hoolitseja, helli- taja, lohutaja, kasvataja, ühesõ- naga tugevam, vaid vastupidi. Barbie on sõbranna, sealjuures vanem, ilusam ja targem. Tal on juba kõik selge ja olemas. Laps vaatab Barbie'le alt üles. Mitte laps ei õpeta Barbie't, vaid Bar- bie last, nukk kujundab lapse ilu- meelt. Loomulikult tahab iga tüd- ruk olla tema sarnane. Et oleks sama ilusad juuksed, sama sale figuur, samasugused pikad jal- lad. Säärase jälgendamises on palju positiivset: tütarlapsed tähtsustavad enda jaoks maast- madalast isikliku hügieeni, õpi- vad hoolitsema oma juuste ja naha eest, tegelevad aktiivselt

aeroobikaga ja üldse spordiga, liiguvad rohkem või vähemalt teavad, et see on väga oluline (meie naised ju kannatavad ta- valiselt liikumisvaeguse all), suudavad oma hea figuuri nimel loobuda liigest magusast.

Samal ajal on kujundatavas ilumallis midagi, mis mõtlema paneb. Kui suurendame Barbie 29 sentimeetrit normaalse ini- mese mõõtmeteni, saame näi- teks 99–48–84 (rinna, talje ja puusaümbermõõt).

Selliste mõõtudega naine oleks raskelt haige ja vaaguks näljasurma pii- ril. Peame aga meeles, et naine on läbi aegade teinud mõistuse- vastaseid tempe, kannatanud valu, ebamugavusest rääkima- ta, et aga olla ilus, moodne, pil- kupüüdev.

Barbielandi kommertsüs- teem haarab nuku omaniku sur- mahaardesse. Iga asi eraldi maksab talutavalt vähe (ma ei mõtle meie hindu), et oma lem- mikule tema unistus kättesaada- vaks teha, kuid kuulub komplek- ti. Tekib kollektioneerimiskirg. Barbieland neelab kergeuskliku ema või isa ja sunnib lisama komplekti üha uusi detaile. Iga detail on aga ilusa elu peegel- dus. Seda ei valmista laps ise, vaid see ostetakse valmiskujul ja nõutavas standardis. Tal ei ole aseainet. Barbie maailma ei sobi "alla taset" esemed. Me õpetame tüdrukuid kulutama, et hankida üha uut, teiste asjadega

sobivat, moodsat... Seda eriti riietuse suhtes.

Barbie'le õmblevad sajad kõige uhke- mad moefirmad. Meie naised on seni kasvanud nii, et ema käest palutud riide- tükikestest on püütud meisterdada nukule riideid, alul lihtsalt auk sisse ja nukule ümber, seejärel järjest paremini. Kas nad julgevad sama aktiivselt täien- dada Barbie säravat garderoobi oma- valmistatud kleitidega? Kas see kutsub õmblema tema voodile tekki, tegema vaipa? Seni oleme olnud uhked, et ees- ti naine on kitsastest oludest hoolimata hästi, moekalt ja elegantset riides käi- nud. Ta on oma pea ja käed tööle pan- nud ning tulemus on olnud odav ja imet- lusväärne.

Naine on eestlaste iidse arusaamise järgi olnud eelkõige ema. Ta lohutas, kaitses, andis viimase hinge tagant. Ta oli kõige suurem halastaja. Tänapäeva karm ja enamusele suhteliselt vaene elu ei armasta sentimentaalsust. Naine peab olema kõigeks valmis, kõike suut- ma. Küll on aga väga sagedane, et emal on alles tema lapsepõlve lemmik- nukk, vahel just tütrele hoitud ja antud manitsustega seda hoida ja armastada.

Kui 1960. aastate lõpul Barbie väli- must "noorendati", pakkus firma reklaa- miks välja võimaluse tüdrukutel oma vana Barbie vahetada uue vastu vaid poolteise dollari eest. Vahetusse läks otsemaid enam kui miljon nukku. Bar- bie-buumi vastased nägid selles juba siis otsest õpetust väikestele tüdrukute- le, et naine on alati vahetav. Millal va- rem oleksid tüdrukud oma nuku ära andnud ainult sellepärast, et see on pruugitud ja vana.

Kui Barbie ja Ken olid juba tükk aega sõbrustanud, neil oli luksuskorter ja ilus ning lõbus elu, hakkasid lapsed pärima, miks neil ei ole lapsi. Firma leidis ka siin lahenduse: müügile tuli rase Barbie. Ümara kõhukesega Barbie'l oli kõhul klapike, mis varjas tillukest beebit. Seda sai välja võtta ja klapp, asetatud teistpi- di, taastas Barbie supersaleda figuuri. Võib-olla saab sellist nukku kasutada ka noorematele klassidele mõeldud seksuaalkasvatuseks?

Ühesõnaga, Barbie on tüüpiline ameerika eduka naise peegelpilt. Tema pooldejate põhitrump on just tema edu- kus, tänapäevasus, aktiivne eluhoiak. Vastased heidavad sellele mallile ette liigset tähelepanu välimusele, vaimsuse puudumist mängudes, eeldatavat kom- belõtvust.

Senini pole meie poisid eriti suurt huvi Barbie vastu üles näidanud. Küsitlusest selgus, et nad peavad seda "plikade mänguasjaks", liiga kalliks(!), igavaks ja tobedaks. Olukord võib aga muutuda, kui meilegi jõuavad arvukad ja ka pois- tele huvipakkuvad kollektsiooni lisandid — tubade komplektid, erinev mööbel, elektriseadeldised, autod jne.

Loomulikult ei ole meil võimalik Bar- bie maailma kaotada ja sel poleks ka mõtet. Kommertsnähtus on igal juhul võidukas, kui tal on tarbija. Ning Barbie maailm on ju tõesti ilus. Meil peaks liht- salt olema aega seda enda jaoks lahti mõelda. Mõnikord tütreaga üheskoos mängida ja arutada, mida Barbie õpe- tab meile ja mida meie võime ja peame õpetama talle.

Ei tohi unustada, et meie praegused pisitütred, kes kasvavad Barbie elumalli järgi, hakkavad neiuks sirgudes nõud- ma sellele vastavaid elutingimusi meie poegadele.

MARIA TILK

MÕTE LIIGUB

Et igaüks saaks teha seda, mis talle meeldib

"Kõik need aastad olen muusikaklassis käinud. Milleks? Ajaraiskamine, tolku pole sellest miskit. Oleks parem võinud õppida neid aineid, mida elus vaja läheb," ütles abiturientist noormees.

Küllap peab olema 18aastane, et julgeda nii üheselt ja kindlalt otsustada: see asi on mulle elus vajalik, too teine aga mitte. Oma tegelikke vajadusi õigesti mõista ja hinnata ei süuda me tihti peale märksa küpsemaski eas.

Tuhandeid inimesi ühendav laulupeokoor koosneb põhiosas harrastusmuusikuist. Paljude argipäevatöö käib igasugustest muusadest nii kaugelt mööda, et laulmine peaks küll olema see kõige viimane asi, mida neil inimestel elus tarvis on. Ja ometi tulevad nad kokku ning laulavad. Miks?

Üsna harva vist läheb füüsikute ja lüürikute pärusmaid eraldav rajajoon läbi inimeste vahelt, sagedamini jagab ta meid siia- ja sinnapoole piiri meie eneste sees. Vajame ühte ja vajame teist, mida tööks ning mida vahelduseks, mida eneseteostuseks ning mida oma maailmapildi tasakaalus hoidmiseks.

Aga koolis asetame ikkagi justkui täiesti endastmõistetavalt matemaatikatunni oluliselt tähtsamale kohale kui koorilaulu. Muusikaõpetaja ise asetab ka, mis siis veel teistest rääkida. Kas sellepärast, et muusik, kui piiratud ta olekski, peab vähemasti poes ja palgapäeval aritmeetika vajalikkust tunnistama, matemaatik aga võib alati kinnitada, et tema tuleb ka muusikata toime? No-jah, kui ikka tuleb. Veel olulisem, kuidas tuleb.

Kes pole eales vajanud muusikat (ja/või kunsti, kirjandust, teatrit), ei oska ka ette kujutada, millest ta ilma on olnud. Ei vaja ehk tõepoolest, ent võib-olla on see mittevajamine õnnetus, puue, mingil hetkel mahamagatud või -mängitud maailma tunnetamise võimalus.

Igale meist on miski kättesaadav ja kõik me jätame kogu aeg mingid võimalused kasutamata. Ei matemaatika-ega muusikaõpetaja võimuses ole määrata oma õpilaste valikuid ning ette kirjutada, kust peavad algama ja kus lõppema kellegi tahtmised ja suutmised. Õpeta-

ja saab üksnes luua võimalusi. Saab luua ja peab looma. Ja kunagi ei või ette teada, milles keegi "oma" ära tunneb, missuguseid pakkumisi kasutab, mille igaks juhuks talle paneb ning mille kõrvale heidab — sest temal ei lähe seda elus tarvis...

MUUSIKA KUI VÕIMALUS — oma tööst nõustus rääkima Tallinna Westholmi Keskkooli muusika süvaklasside õpetaja URVE KRIVEL. Vaherepliigid on sama kooli abiturientidelt, aga need on jutusse põimitud tagantjärele — õpetaja ja õpilaste mõtted on tegelikult välja öeldud teineteisest sõltumatult, kumbki pool vestles omaette.

"Meil oli eile esinemine. Pidi tulema kolmkümmend lauljat, aga tuli viisteist, pisut ühest, natuke teisest ja tsipake kolmandast häälerühmast, neljandast peaaegu üldse mitte. Tegime ära, kõik toimus — aga kuidas! Krivel seisis, selg saali poole, ja täitis akordi..."

Oleme harjutanud, võiksime midagi saavutada, kuid nad ei tule kohale ja miski ei realiseeru. Küsi ükskõik millisel muusikaõpetajalt — kõik me saame oma traumeerituse põhiliselt just sellest: nad peaksid tulema ja olema, aga nad ei tule ega ole.

Mõtlesin täna hommikul, et mis sellest näagutamisest nüüd tagantjärele enam kasu on. Need, kes kohal olid, pole milleski süüdi. Tublid olid, tegid, mis suutsid. Nad ei pea kuulama, mis ma kogu sellest asjast arvan. Aga ei saa ju ka vait olla ning teha nägu, et kõik on kõige paremas korras.

Võtsin siis need kujud ette, kes nad mul seal olid — et kuidas te ometi võite astuda peale kogu sellele tööle, mis me teinud oleme. Mitte ainult minu, vaid ka oma kaaslaste püüdlustele, kellel ju samuti miski ei õnnestu, nii nagu see mõeldud oli. Ei saagi õnnestuda, sest koorilaulu tehakse koos, mitte üksina.

Nad ei vasta selle peale midagi,

HEA PÄEV: "Nendega on tore olla, lihtsalt tore."

sest neil ei olegi midagi vastata. Et keegi pidi last hoidma ja keegi kuhugi minema — need pole vastused. Nad teadsid esinemisest mitumitu päeva varem. Kevadel lõpetavad kooli, on iseseisvad inimesed — tuleb ometi osata oma elu korraldada, asju tähtsuse järgi riita seada.

Mida kauem ma koolis töötan, seda enam leian, et

kohusetunne on põhiline,

mis peab inimesel olema. Sellest on kujunenud minu jaoks üks elu põhiväärtusi. Kui lubad, et tuled ja teed, siis olgu kindel, et tõepoolest tuled ja teed. Oled sa seejuures natuke

rohkem või vähem andekas, pole nii oluline.

Hakkan järjest enam aru saama, et peaksin olema nõudlikum. Aga ilmselt ei ole sundimine minu naturaalsele vastuvõetav. Ja kurjalt ei saa ma hoopiski. Kui vihane olen, kaotan igasuguse töövõime. Nagu täna — riidlesin oma riidlemised, kas sellest mingit kasu oligi, aga tund läks lörri. Ei saa ju niisuguses meeleolus ilusa emotsiooni ja heleda häälega laulma hakata. Kust ma pidin selle emotsiooni võtma?

Aga ilma pole ka võimalik. Ma pean olema innustunud, kõik käib ju minust endast läbi, iga tulemus mu töös sünnib nendest suhetest, mis mul õpilastega on. Kui suhted on sassis, kui olen pahandanud ja käranud, tekib tõrge, mitte midagi ei tule välja.

Tegelikult oli juba eilne öhtu näsus. Kurtsin kodus mehele, et muusikaõpetaja amet on see kõige viimane kõigist, mida tean. Aga täna koolis ütlesin lastele: teie õnn, et ma unustan. Ja unustangi, sest teist ei saa seda tööd teha.

Juba me rääkisimegi, et läheme esinema ajaloomuuseumi. Seal on üks paremaid kammersaale Tallinnas ja meile tehti ettepanek ühel üritusel laulda. Praeguste abiturientide seltskond on vahva, sinna on kokku juhtunud ilusaid hääli, nad on harjutanud ja vokaalselt arenenud. Täitsa tore koorikene. Teadmisi on ka juba kogunenud ja nendega saab vaadata kaunis kenasid keerukaid asju. Ajaloomuuseumi saalis vanamuusikat teha — see oleks fantastiline. Ja mina muidugi kohe

jälle tahtmist täis,

muudkui minemas ning tegemas. Nemad justkui ka. No hakkame otsest peale, lepime kokku, harjutame. Aga kui aeg käes, siis võib taas juhtuda, et mõningad pole ikkagi suvatsenud...

Alati on olnud mingi hulk lorusid, aga nende arv muudkui kasvab aastast aastasse. Praegu räägitakse, et kõigil tuleb elada turumajanduse ja konkurentsi tingimustes. Ma kuju-

tan ette, et see, kes kuupäeva ja kella ei tunne, jääb kaunis ruttu elu hammasrataste vahele. Kuid koolis ei juhtu temaga midagi — tunneb või ei tunne, kuidagi ikka lõpetab oma klassikesed ära. Peaks olema mingi mehhanism, mis teda ka selles mõttes eluks paremini ette valmistaks. Et kooliski temaga midagi juhtuks, kui vajaliku tegemata jätab. Et oleks miski, mis koputaks talle südamele, tuletaks meelde. Mis nupp see küll selline peaks olema? Ma ei tea. Kui teaksin, siis vajutaksin sellele ega oleks nii traumeeritud.

Tean fantastilisi õpetajaid, kes töötavad koolis pensionieani ja säilitavad oma inimeseks olemise, kes pole väsinud, kes ikka jaksavad. Aga neid on väga vähe, nad on erandid. Arvan, et mina pole erand. Mu tolerantsus väheneb kogu aeg. Järjest rohkem on asju, millega ma ei suuda leppida.

Ja siis jõuab minuni kõlakas, et küll Krivel oli täna kuri. Üllatunud ka veel! Olen õelnud: ma ei jõua kuidagi ära oodata, millal te ometi kord suureks saate. Et võiksime olla kui võrdsed. Mina vanem ja kogenum, aga kõik me ühtviisi ühe ja sama asja eest väljas. Vahel vaatan — no tuleb, tuleb siiski, päris lähedal juba! Aga sealsamas jälle unustavad, nagu poleks kunagi midagi olnudki.

Muusika on vastastikune lugupidamine,

üksteise austamine. Koorilaulu saab teha ainult koos, distsipliini ja enesedistsipliini kaudu, ennast arendades ja samal ajal kõrvale vaadates ning kuulatades. On vaja hakata ühtmoodi mõtlema, sarnaselt tunnetama.

Usun, et selle tõttu peab muusikaõpetaja olema iga oma õpilasega natuke lähedasemates suhetes kui ehk mõne teise aine õpetaja. Aga tuhka ma tegelikult jõuan nendesse kõigisse üksina süveneda, ehkki tahaks.

Muusikategemine ei saa kunagi

ELUST ENESTEST

RAHULDUS TÖÖST: "Kui nad ikka pusivad. Ja sellega on jälle nii, et kes pusib ja kes mitte."

olla ainult õpetamine, see on igal juhul ka kasvatamine, ma ei oska kuidagi ühte teisest tähtsamaks pidada. Aga kool pole ju see ainus kasvataja. Lõpuks jõuame vist ikka kodudeni välja — mida seal tähtsaks peetakse ja mida mitte.”

ANNE: “Vahel tekib selline tunne, et kooli kooris ei viitsi palju ennast kokku võtta. Teised küll üritavad, aga mis sellest kasu. Poolik töö.”

Ega kõik ole muusikaklassi tulnud huvist asja vastu. On ka neid, kes tulid niisama, sest mujale oli raskem sisse saada. Siin palju ei nõutud. Laulsid oma laulukese ära ja kõlbaskidki.”

“Ligikaudu pooled mu õpilastest on ühtaegu nii asjast huvitatud kui ka võimekad. See on ideaal. Ja sealt tulevad

muusikaõpetaja rõõmud.

Hea päev on, kui nad on minuga ühel laineril, kui meil koos midagi õnnestub. Siis on need noored inimesed nii kaunid, säravate silmadega, hingestatud. Selle nimel tasub töötada, sealt saan oma impulsid ja tunde, et nendega on tore olla, lihtsalt tore.

Meil oli möödunud aastal koolis psühholoog. Tubli noor mees, aga läks ära, sest palk oli pisike ja elu tahtis elamist. Tema, kõrvaltvaataja, tuli minult küsima, kas ma ka märkan, kui ilusaks lapsed ennast laulavad. Jaa, ütlesin, mina märkan. Talle oli see avastus. Aga lauldes nad ju peavadki olema teistmoodi kui harilikult. Üks vähem, teine rohkem, nii nagu keegi ennast väljendab. Mõni on väga kinnine ja alati jääb ka tuimasid nägusid. Aga kui nad korraga avanevad — need on ilusad hetked.

Mulle endale meeldib väga laulda, aga mitte esineda. Pole seda, mida lavanärviks kutsutakse. Kui värskest valminud dirigendina alustasin, kõigi oma skeemide ja värkidega kooli tuln, ka siis tundsin end esialgu üsna ebamugavalt. Ent hiljem on see tunne kadunud. Koori ees taotlen vaid üht eesmärki ja kuidas ma seejuures viipan või mis liigutuse teen, on kõrvalise tähtsusega. Sellele siis enam ei mõtle. Või kui mõtlen, on midagi väga valesti ja õiget tulemust niikuinii ei saa.”

RAILI: “Minule on koor hobi, mitte kohustus. Laulan, sest mulle meeldib laulda.”

REEDIK: “Laulmine on lõbu ja laulmine on kohustus, mõlemad koos — sest ega ju kuhugi pääse ka.”

“Ka solfedžo tund võib huvitav olla, kui midagi õnnestub. Seal pole vahest nii palju rõõmu kui laulmise juures, aga rahuldust töötegimisest ja omaette pusimisest küll. Kui nad ikka pusivad. Ja sellega on jälle nii, et kes pusib ja kes mitte.

Laulmine on muidugi lihtsam ja meeldivam. Nii nad seda sageli võtavadki: ah, ärme täna harjutusi tee, laulame parem. Ja mina muidugi ka — no laulame! Et üks on teise jaoks vajalik, sellest nad alati aru ei saa.

Mida neile pakkuda, et oleks huvitav? Laulikuid, solfedžo kogumikke — valmiskujul ju midagi pole. Noodid on puha kuskilt kokku otsitud, igast mõeldavast ja mõeldamatust paigast. Muudkui tuhnime, paljundame ning vahetame, kõik muusikaõpetajad ühtviisi.

Tunde on süvaklassis küllalt palju, võib-olla liigagi. Kui nad ka ise süveneksid ja omaette harjutaksid, peaksid saama päris korraliku muusikalise alushariduse. Võiksid sellega otsekohe pärast lõpetamist akadeemiassegi edasi minna. Aga koduse töö osa kipub väheseks jääma, nad loodavad põhiliselt selle peale, mis me klassis teeme ja jõuame.

Kõigist ei saa muusikuid,

ei peagi saama. Aga innukad kontserdikülalastajad, sellised, kes tajuvad ja taipavad, võiksid nad ju ometi olla. Aga aeg töötab praegu vist selle taotluse vastu.

Soovitasin täna oma üheksandale klassile, et mingu “Traviat” vaatama. Üks pois seal, niikui kuulis, lõi käega — muusikafilmi, jama! Kuidas tohib lüüa käega, kui ei tea sellest ööd ega päeva! Juba ette, huvitumata ja proovimata — kriips peale ja valmis.

Ma ei tea, kas ta mõtles järele. Annaks taevast! Nad saavad täiendava hariduse, neid viiakse kättpidi juurde siia ja sinna, nad peaksid ju teadma, et maailmas on ka midagi muud peale selle, mida kõik ühtmoodi kuulavad, klapid peas. On antud võimalus olla lahtisem, hari-

tum, avatum, heas mõttes “kõigesõoja”. Aga igaüks ei kasuta seda. Mõni läheb vägagi sügavuti, teisel justkui jookseb kogu see süvaõpe mööda külgi maha.”

JAN: “Väikesena pidin käima laulmas, sest vanemad sundisid. Nüüd lõpetan kooli, muusikat õppima minna ei kavatse, aga sellest ennast ka enam ette kujutada ei oska. Kui mitte muud, siis kooris laulan ikka, see läheb hobina elus edasi.”

RASMUS: “Hulk aega on niisama tuulde lennanud. Muusika pole ju võrreldav näiteks matemaatika või inglise keelega, neid aineid on elus palju rohkem vaja.”

“Kevad tuleb ja abiturient peab tegema valiku. Võib-olla on ta seda hetke kogu keskkooliaja edasi lükanud, sest otsustamine on nii raske. Muusiku kutse valib vaid mõni üksik, igal aastal aina vähem ja vähem. Küllap pole ma osanud neid nii sütitada, et nad näeksid enda ees ainult seda üht teed. Aga põhirolli mängib kindlasti aeg, milles elame. Praegu valivad nad majanduse.

Eelmise aasta lõpetajate seas oli väga musikaalne noor inimene, kõigi vajalike eeldustega. Ei otsustanud muusika kasuks. Mida on mul öelda, kui ta selgitab: isal on arvutifirma, peab minema sellele alale, sealt tuleb töö, elamine ja raha.

Ma ei hoi kunagi tagasi ka neid, kel ei näi olevat erilisi eeldusi, aga on püüdumist ja tahet. Vastupidi, ainult õhutan ja kiidan. Sest me ei tea iial, kui tubli õpetaja võib sellisest inimesest tulla. Mis siis, et kõrv pole kõige parem. Saab ta oma eksamid tehtud ja koolist läbi, ei huvita pärast enam mitte kedagi, kui viietsalt ta mõne etüüdikese mängis või mis hinne tal solfedžos oli. Aga lastega võib ta saada väga hea kontakti ja neile oma muusikaarmastuse edasi anda.

Pole meil ju panna iga klassi ette kõrgelt koolitatud koorijuhti, kes juba diplomitööks suuri oopusi tegi. Temasugune ei lähegi kooli, maale igal juhul mitte. Ja kes on see tark, kes ütleb, mida lapsele kooli muusikatunnis kõige rohkem vaja on.

Muusika arendab emotsionaalsust.

Iga inimene võtab väga palju in-

LÕPUTULT EI JAKSA: “Järjest rohkem on asju, millega ma ei suuda leppida.”

formatsiooni vastu just emotsiooni kaudu, väike laps iseäranis. Muusikaklassi lapsed arenevad alguses eakaaslastest kiiremini — nad on vastuvõtlikud, haaravad rutem. Aga hiljem kaob see vahe ära ning mingil hetkel hakkab emotsionaalsus neid juba segama. Teised õpetajad ütlevad siis, et nad on hajali, sahkerdavad ega suuda keskenduda. Halvemal juhul öeldakse: lollid, neilt polegi midagi oodata. Aga nad on lihtsalt teistsugused ja ega keegi neile mingeid järeleandmisi tee. Programmid ja üldainete tundide arv on kõigil ühesugune.”

ANNE: “Ega ma oskagi täpselt öelda, milliste ootustega sellesse klassi tuln. Midagi olen kindlasti saanud. Muusikat tahtsin õppida ja see võimalus on olnud. Aga et sel alal edasi minna — ei tea, eks näis, kuidas lõpetamine läheb.

Keskastmes oli meil solfedžo väga nõrk, korralikku põhja pole alla saanudki, lüngad on sees.”

RAILI: “Muusikat edasi õppida? Vaevalt küll. Ei julge sellele mõelda, ei tunne ennast nii kindlalt.”

“Valigu, mis nad valivad, aga ma ei tahaks, et tulemus oleks selline, nagu oli möödunud aastal. Et kui otsus tehtud, kaob igasugune huvi kõige muu

vastu, lõpeb õppimine ja harjutamine ning isegi tundi tullakse, kuidas juhtub. Selle klassi õpetaja olla oli õudne.

Oma töö üle mõeldes olen soovinud, et raha poleks elus nii määrav. Et me kõik saaksime teha seda, mis meile meeldib.

Porgandiseemnest kasvab niikuinii porgand,

ei midagi muud. Muusikud ja kõik need teised idealistid, “linnukesega” inimesed, ei kao sellest maailmast kuhugi. Nende tarvis peaks ju samuti kuskile mingi nišš alles jääma. Vähe-masti võimalus leida üles ka muusiku tee, mõtlemata, kas see midagi sisse toob või mitte.

Mis siis, et on raske. Mujal maailmas pole samuti kerge. Peab olema väga hea, et puhtalt muusikuna endale leiba teenida. Ent kui alternatiiv on ainult arvutifirma ja ei midagi muud, siis on ka kole kurb.

Või tahan ma liiga palju? Soovin võimatut? Aga mida ma siis kogu aeg räägin — idealistid ja “linnukesega” inimesed jäävad nendeks, kes nad on ...”

Pärimistega tüütas ja kuuldu pani kirja
TIIA PENJAM

Pildid tegi
MÄRT BERNADT

OLLA VÕRDESED: “On vaja hakata ühtmoodi mõtlema, sarnaselt tunnetama.”

ELUST ENESEST

Nagu elus nii ka koolielus saavad aeg-ajalt alguse uued ettevõtmised, tulevad vanade asemele uued tavad või taaselustuvad vahepeal unustusehõlma vajunud kombad, muudetakse sisseharjunud eluviise.

Võrreldes meie kooli õppetööd ja klassivälist tegevust paaril viimasel õppeaastal varasemaga, võiks tuua eelnenud väidet kinnitavaid näiteid. 1947. aasta sügisest kuni käesoleva aasta maini oli koolis vene õppekeele osakond, 1. septembrist 1994 likvideeriti see õpilaste puudumise tõttu.

Mis uudist?

Alates 1992/93. õppeaastast hakati 3. klassis õpetama A-võõrkeelena inglise keelt. Järgmisel õppeaastal hakkavad 6. klassi õpilased esmakordselt B-võõrkeelena õppima vene keelt. 1991/92. õppeaastast alates võivad 6.-9. kl õpilased õppida vabaainena soome keelt. Viis aastat tagasi hakkas õpetaja Ülle Viller ja 4 aastat tagasi õpetaja Urve Piiraja algklassides kasutama emakeele õpetamisel akvaarium-meetodit. Möödunud õppeaastast korraldavad kõik aineõpetajad aprillis igas klassis konkursi "Parim ainetundja". Algklassides kannab see nime-

Sonda kool 75

tust "Klassi nupukaim". Võitjad osalevad pidulikult vastuvõtul direktori juures, kus kiidusõnu ütlevad ja meeneid jagavad ka ko-

dukoha asutuste esindajad. Sama au osaliseks saavad praeguse direktori algatatud tava kohaselt jõulude eel oivikud.

Sonda vana koolimaja. Ehitatud I maailmasõja ajal metsast langetatud palkidest Kõrtsi talu karjamaa ühele kuivemale künkale. Täna jääb see koolitäre 20 aastat tagasi püstitatud nägusa koolihoone tagahoovi.

MÄRT BERNADTI foto

Kena komme — tähtpäevad

1991/92. õppeaastal tähistasime esmakordselt isadepäeva, mõned aastad enne seda sai alguse ka emadepäeva piduliku tähistamise traditsioon. Vastlapäeval on koolis alati kelgu- või saanisõitu tehtud, aga 1992. a talvest korraldame siis ka üle-koolilise suusamatka.

Ainult paar aastat vana on kooli missi valimise komme.

Sel sügisel taaselustati huvijuhhi eestvedamisel õnnestunud õpetajate päeva tähistamine.

Sõbrad on toeks

1991. a sügisest on meil sõpruskool Soomes. Meie õpilastel on soome- ja ingliskeelne kirjavahetus sealsete õpilastega. Oleme vahetanud ka õpetajate delegatsioone. Tänavu aprillis oli meil külas Loimaa kooli 5. klass koos klassijuhataja ja mõne lapsevanemaga. Tuleval kevadel sõidavad 7. klassi õpilased Soome oma sõprusklassile külla.

Kevadel said 4. ja 7. klassi tütarlapsed endale kirjasõbrad USAst Walpole'ist.

Oleme töökad

Aastaid on paljudel klassidel olnud sõprusklassid Vasta Põhikoolis. Sel õppeaastal kavatseme selle kooli õpetajatega korraldada ühised meetodikapäevad. Need soovime samuti traditsiooniks muuta.

Juba kolm aastat on meil oma kartulipõld, kasvatame ka kapsaid ja kaalikaid. Kooliaed ja kasvahoone aitavad samuti kaasa sellele, et koolieine odavam oleks.

Elustasime igakevadise koolilaagri korraldamise tava. 1993. a juunis toimus see Vokas.

Oleme avatud

Meil edeneb koostöö üldsusega. Kooli ruumides tegutseb Sonda Perenaiste Selts, korraldab oma üritusi Sonda Koduküla Selts, käivad koos usklikud ja harjutavad pallimängu külanõured. Praeguse direktori eestvedamisel on soovijatele käinud

Pudemeid mu kodukohakooli kujunemise teelt

Sonda kool on tekkinud kahe kooli, Uljaste külakooli (1885–1921) ja ajutiselt Kalvi mõisa metsavahimajas tööd alustanud algkooli (1919–1920) ühise järgnevuse teel koolile ehitatud majas (1921) Sondas. Praeguses hoones töötab Sonda kool 1974. aastast.

25. veebruaril 1921. a Uljastes J. Leetsmanni tundi pealt kuulanud koolinõunik Hans Linsi kirjutas revideerimisakti: "Lapsed laulsid kahe healega, kuid healed karemad. Selles majas ei või talvel kooli pidada ja tuleks eeloleval kooliaastal kool mujal avada. Et lapsi vähe, tuleks kool Sonda kooliga ühendada."

Sonda ehk sootagune. Unustatud ja harimata jäätmaa kahe kihelkonna ja nelja

valla piiril. Pärast Tallinna–Peterburi raudtee avamist hakati Sondas asulat rajama. Kännustikud ja võsa, pilgeni täis kraavid ja põhjatud tänavad. Liikus jutt, et tuleb oma koolgi. Seni, kuni uut maja ehitati, võorandati väheste kasutusega Kalvi mõisa metsavahimaja, kus 10. novembril 1919 hakkas tööle esimene kool Sondas.

Asula esimese koolimaja ehitamine edenes 1920.–1921. a kiiresti. Mitme valla küüdimehed vedasid laudu ja palke, hobused põlvini ja rattad rummuni poris. Vallad olid vaesed ja Viru maavalitsusel polnud raha. Jõudumööda aitas kü-

laharvas priitööga ja annetustega. Magasiadas ja Satso küünis tehti pidusid, korraldati näitusmüüke ja loteriisid.

Üle 53 aasta teenis see koolimaja küla haridust. Pommiplahvatused sõja ajal raputasid maja nii, et see enam sooja ei pidanud. Et 1947. a moodustati vene õppekeele osakond, tõusis laste arv kahe ja poole sajani. Tuli nõutada uut maja.

Praeguses, uues koolimajas algas õppetöö 11. nov 1974. a. Täitus kooli- ja külahva ammune unistus. Peeti lahkumisteremoonia ja tänurituuaalid vanas koolima-

jas. Uude majja mindi läbi asula lip-pude lehvides ja trummide põrises. Külaharvas seisis tee ääres ja liitus rongkäiguga, hardusparasad silmis. See oli mu elu kõige õnnelikum päev. Tühised tundusid selle kõrval kõik aastate vaevad!

Algas sisukas aeg, mis innustas õpetajaid ja õpilasi. Ise sisustati kabinette ja saavutati väga häid tulemusi. Mida kõike sai välja mõeldud meetodilises töös ja klassivälises tegevuses: ainepäevad, ränd-kunstnäitused, külaliskontserdid, looduselaagrid, kodu-uurimine, uued traditsioonid ja algatused. Suurim väärtus oli aga see, et õpilased

hoidsid uut maja väga.

Oli kord röske-udune sügishommik aastal 1931. Argliku külapoisina astusin ma esimest korda Sonda 6kl Algkooli 1. klassi. Koolis oli tollal umbes 130 last. Kogu personal, kolm õpetajat ja kaks teenijat, elas koolimajas. Mulle tundus see maja lärmaka mesilastaruna. Kartsin ja mõtlesin ainiti sellele, millal saan sealt ära, oma koju...

Kuus aastat algkooli möödus märkamatu. Linnakoolide vaheaegadelgi olin tihti Sonda koolimajas. Ruttu möödusid ka 45 pingsat aastat selle kooli õpetajana (õppealajuhatajana, direktorina). Nüüd on see "prii kuldne aeg" käes. Varem tuli vahel mõte, kui saaks korralikult välja magada. Praegu olen oma

Kui vanad on koolid?

Viimastel aastatel on hoogustunud kooli aastapäevade pühitsemine. "Õpetajate Lehe" 21. oktoobri numbrist võis lugeda, et "1874. aastal /.../ rajati õigeusu kihelkonnakool, mille järglaseks võib pidada praegu töötavat Häädemeeste Keskkooli".

Siinkirjutaja andmetel kuulub

Häädemeeste kool

kõige vanemate ja auväärsemate koolide hulka ning tema ajalugu ulatub 17. sajandisse. 21. aprillil 1688 kirjutas Saarde pastor V. Boretius B. G. Forseliusle "Ma olen Jumaliku armuliku toetuse ning abiga ... oma Häädemeeste kabeli juures 15 õpilast kokku saanud ... ja Kõrgealine Ekstsellents hr. krahv ning kindralkuberner [J.J. Hastfer — L.A.] osutas sellele suurt au ja oma läbisõidu ajal Pärnusse pööras kooli sisse, laskis mitmel lapsel endale ette lugeda ning seejärel kinkis nii koolmeistrile kui ka lastele mõningase rahasumma" (vt Andresen, L. Kirjamees ja rahvavalgustaja B. G. Forselius. Tln, 1991, lk 85).

Nagu teada, oli 19. sajandi kesk- Pärnumaal üsna tihe koolivõrk, 1863. aastal töötas Häädemeestelgi juba uut tüüpi külakool (vt EAA, f. 1427, nim 1, s 56, lk 49). Sealt edasi kestis regulaarne koolitöö tänapäevani — alguses ühe-, siis

kahe- ja kolmetalvase küla- (val-la)koolina, vabariigi ajal 6klassilise algkoolina.

"Õpetajate Lehe" 28. oktoobri numbris oli kirjas, et "Halliste koolipere — 82 1.-6. klassi õpilast ja 9 õpetajat — tähistas 15. oktoobril /.../ kooli 120. aastapäeva."

Kas pole

Halliste kooli

kroonikasse eksitav viga sattunud?

Koolikroonikate kirjutamist nõuti Liivimaal juba 1874. aastal. Hoolimata korduvatest püüetest (ka aastatel 1915, 1920, 1934, 1961) jäädvustada koolikroonikasse koolielu tähtsamad sündmused, on nii mõnegi kooli tegelik algus ja käekäik unustusehõlma vajunud. Sage li loetakse kooli asutamise aastaks koolimaja ehitamist, kooli nime muutmist või juhusliku teate järgi tehtud sissekannet kooli kroonika- raamatusse. Suurte eksimuste peapõhjuseks näib siiski olevat eesti kooliajaloo väheine tundmine.

Esimene teade laste õpetamisest Halliste kihelkonnas pärineb 1683. aastast. Tallinnast pärit köster Bernt Joh. Funck õpetas juba siis lapsi ja sai selle eest igast mõisast külimitu vilja.

Regulaarne koolitöö algas Hallistes 1687. aasta sügiskul 12 koolipoisiga. Õppeaasta lõpul kirjutas abiõpetaja Tile B. G. Forseliusle: "Mul oli südamest armas kuulda, et Minu Härra on Halliste kooliasja üle vaadanud ... [Koolmeister] Bringerile tahan siinjuures hea üldpildamise ja usinuse eest kiitust avaldada ... minu soov oleks, et ta tuleval sügisel jälle aegsasti siin oleks." (Vt Andresen, L. Kirjamees ja rahvavalgustaja B. G. Forselius. Tln, 1991, lk 89.)

1693. aastal oli koolmeistri palgaks koolimaja juba eraldatud, kuid koolimaja ehitamisega veel algust ei tehtud. 1697. aastal läbiiviidud viisatsioon näitas, et kooli oli peetud igal aastal, 60 last luges soravalt käsiraamatust, osa õppis tähti, osa kattekimust. Lugejaid oleks olnud enamgi, kuid kodudes puudusid raamatud. Talupojad tundsid lugemise vastu suurt huvi ja kurtsid väga selle üle, et Hallistes polnud veel oma koolimaja.

Pärast laostavat Põhjasõda ühendas Hallistes köstri amet koolmeistri omaga. 1728. aastal õpetas Halliste ümbruse lapsi Pärnust pärit Martin Liphardt. 1736. aastal polnud ikka veel koolimaja, ka köstri elamu oli haletsusväärse olukorras ja seal lapsi õpetada ei saanud. Väga paljud õppisid lugemise ära

TÄHTS

300 a. hariduselu Häädemeestel

30 a. Häädemeeste Keskkooli

1988. aastal tähistati Häädemeestel kooli esmamainimise 300. aastapäeva. Sündmust meenutab mälestuskivi praeguse keskkooli lähedal.

loenguid pidamas psühholoog Leelo Tamm, pedagoogikateadlane Ilona Kõve ja sensitiiv Aino Kuristik.

Mäletame minevikku

Juba kolmandat aastat alustab iga õpetaja kooli ühe õppeaasta ajaloo uurimist. 1991/92. õppeaastast alates peab harrastustegevuse juht taas kooli kroonikat.

Seoses kooli 75. aastapäevaga näeb ilma valgust meie esimene almanahh "Sulg tindipottis", ilmub teine kooli voldik.

Direktor Heili Eiche püüab nappide vahenditega kooliruumi lapsesõbralikumaks muuta. Paljudes klassides on rõõmsavärvilised kardinad, tundi kutsub toreda meloodia laulev koolikell, sisse on seatud diskoruum ja õpilaste puhkenurk. Bioloogiaklassi tahame rajada talveaia. Kasvatame hulgalt toaililli, mis lisaks kabinettidele ka kõledaid koridore kaunistavad. Väike Sonda kool astub taas sammu sajandijuubelile lähemale.

VIRVE ERM, õppealajuhataja

mõtetega rohkem kooliga seotud kui kunagi varem. Tahaks nagu midagi veel teha, inimestega koos olla... Lausa jõuga tuleb vahel end tagasi hoida, et mitte uutele tegijatele tüliksi kippuda.

Viimasel ajal küll pole end tagasi hoidnud, huvitav ja kiire aeg on jälle kätte jõudnud, kus kõigile midagi teha jätkub: **10. novembril 1994. a** – 75 aastat kooliharidust Sondas, avame mälestuskivi koolimaja asemel, **11. novembril** – 20 aastat praegust koolimaja; **12. novembril** kell 12 algab koolimajas suur pidu...

Kallis kunagine kolleeg ja endine koolipoiss-tüdruk, kodukülarahvas ja muidu hea kooli sõber – **tule sina ka!**

MEINHARD LAKS, pensionär

kodus. Need, kes leeri ajal lugeda ei mõistnud, pidid selle ära õppima kõstri juhtimisel leerikoolis. Halliste ümbruses oskas lugeda juba 61 vanemat ja 400 nooremat inimest.

Koolitoa ja kahe kambriga koolimaja ehitati kirikumõisa maale 1739. aastal. 1745. aastal jätkas isa tööd Christian Liphardt (Lippart). Koolid olid sel ajal ka Penujal ja Karksis. Penuja mõisakoolis õppis 1749. a 12 poissi.

1765. aastal väljaantud koolipatent nõudis küla- ja mõisakoolide asutamist igas vähemalt viie adrama suuruses mõisas. 1766. aastal oli ametis endiselt C. Liphardt. Kirikuvisitatsioonil teatati, et mõisa- ja külakoolide asutamise tõttu oli Halliste kooli õpilaste arv väheseks jäänud.

1775. aastal oli Halliste pastor sisse viinud juba kindlad nimekirjad nende laste kohta, kes võisid kodus õppida, ja nende kohta, kes pidid kooli tulema. Eraldi nimekirja tähtsustati üles laste lugemiskuse tase (tähtede õppijad, veerijad, lugejad).

1775–1779 õpetas Hallistes heade võimetega Carl Krusemann. 1783. a ehitati leeritoale juurde uus koolituba (5 sülda pikk).

Liivimaa talurahvaseadus nõudis kaheastmelise rahvakooli rajamist, külakool tuli asutada iga 500 ja kihelkonnakool (kui teise astme rahvakool) 2000 meeshinge kohta.

Hallistesse uut kihelkonnakooli ei rajatud, kõstri kõrvale ei võetud

Saagem tuttavaks — Iževski Humanitaarlütseum

Meil hiljaaegu peetud järjekordsete hõimupäevade üks külalisi oli Iževski Humanitaarlütseumi folkloorikollektiiv Udmurdimaalt.

Eesti-reisil saatsid õpilasi lütseumi direktor Mihhail Tšeremnõhh ja õppealajuhataja ning soome-ugri osakonna kuraator Angelina Rešetnikova. Noorel koolijuhil oli kogu reisi ajal videokaamera käes. Ta selgitas: "Me pole Eestis mitte turismi-, vaid

õppereisil. Meie folkloorikollektiiv viib siit palju kasulikku kaasa."

Mida kujutab endast humanitaarlütseum?

M.T.: "Ideed tekkis Udmurdi Ülikoolis ja seda toetas ka vabariigi haridusministeerium. Olin varem töötanud vene keele õpetaja ja õppealajuhatajana. Kui mulle 4 aastat tagasi tehti ettepanek asuda humanitaar-

ministeeriumile. Samas on ta Venemaa Kooliühendusassotsiatsiooni ja Sorosi Fondi kollektiivliige.

Lütseum lähtub oma tegevuses kolmest pedagoogilisest programmist

Programm "Lütseum" tähendab kõrgkoolieelset eriprogrammi järgi õppimist 9.–11. klassis. Põhiained on ajalugu ja filosoofia, kirjandus ja kunstiajalugu, võõrkeeled ja lingvistika, soome-ugri keeled ja kultuur, majandus. Programm "Katkematu haridus" sisaldab erinevaid pedagoogilisi õpetusvõtteid ja süsteeme koolieelsest kasvatuses kuni kõrgkoolini. Programm "Pedagoogiline klass" hõlmab meie mõistes põhikooli võõrkeeleõpetajate ettevalmistamist.

Lütseumi õpetajatele on jätud vabad käed autoriprogrammide kasutamisel ning õppemeetodite valimisel. Samas jäetakse ka õpilasele vabadus valida meelepärase individuaalne õppeplaan ja isegi õpetaja.

M.T.: "Meie õpilastel on avar õppeainete valikuvabadus, ent samas palju individuaalset tööd. Õpilane peab oskama üldharidusprogrammist valida oma erialal prioriteetseid aineid. Ent palju tuleb kõrvalt juurde õppida, ka üldkultuurilise silmaringi avardamiseks. Abiturientid kuuluvad oma valitud alal samu loenguid, mis ülikooli esmakursuslased.

Arvan, et meie lütseum annab hea hariduse, lõpetajad saavad 2 lõputunnistust. Üks kinnitab riikliku üldharidusliku keskhariduse, teine — lütseumis valitud eriala omandamist. Esimene on selleks, et lõpetanu võiks astuda ükskõik millisesse kõrgkooli. Salamisi loodame, et just lütseumi lõputunnistus kaalub üsna pea kõigis kõrgkoolides keskkooli lõputunnistuse üles."

Vestlusest selgus, et õppetöö korraldus lütseumis meenutab kõrgkooli oma: loenguid kuulatakse kaks 40minutist tundi järjest. Loengute ja seminaride vahel jääb lõunatund. Õppetöö otsene jätk on mitmekesine klassiväline töö huviringides, klubides. Omaette selgitust vajaks suvise praktika korraldus.

Teooria kinnistub praktikas

Noorel lütseumil on välja kujunenud oma tavad, nagu uustulnukate rebaseksloomine lütseumipäeval, uusaastapeod, noorte talentide õhtud, kus esinevad nii õpilased kui ka õpetajad ning kuhu palutakse tuntu muusikuid, kunstnikke ja näitlejaid.

Lütseumis töötavad klubid laulu- ja teatruhuvilistele, esperanto- ja arvutisõpradele. Seal on kunsti- ja ajakirjandusstudiosid, kitarr- ja peotantsuklass. Õpilastel on võimalus valida, kas osaleda udmurdi laulu- ja

tantsuansamblis või hoopis inglise lauluklubis. Tegemist jätkub kõigile, kinnitavad koolijuhid.

Kadedaks tegi koolijuhi jutt suvise praktika korraldusest. Meelispaigaks on kujunenud Sankt Peterburg. Eriti võõrkeele ja kunstiajaloo osakonna õpilastele. Lütseumil on head koostöösidemad sealse humanitaar- ja kultuurikeskusega "Pilgrim" ("Paiverändur"). Kunstiajaloolaste meka on loomulikult Ermitaž ja ka inglise keele õppijad teevad just seal tutvust giiiditöö kõõgipoollega. Tuhat võimalust pakub selleks veel Neevalinna rikas arhitektuur.

M.T.: "Noored ajaloolased on käinud arheoloogilistel väljakaevamistel Krimmis ja Karjalas, kirjandusosakonnas õpilased Mihhailovskojas ja Boldinos, võõrkeeleosakonnas õpilased Inglišmaal ja USAs, soome-ugri osakonnas omad Soomes ja nüüd siin Tallinnas. Eks seegi ole omaette praktika.

Ega me ainult mööda maailma ringi sõida. Etnograafilisi suvepraktikaid oleme korraldanud Udmurdi küldes. Seal on nii mõnelgi akki keelebarjäär iseenesest kadunud. Ega meil siiani linnades kuigi tihti udmurdi keelt kuule."

Kõik sõidud ja praktikad võtavad palju raha. Kes need kinni maksab?

Selgituseks lisas murelik koolijuht, et algul olid sponsorid heldelt toetamas, aga nüüd, mil rublakurss rängalt langenud, on rahakotirauad lukus. Tuge on saadud ministeeriumilt, aga ka Sorosi Fondilt ja muidugi lastevanematelt. Selle nimel, et laps saaks prestiižikas koolis korraliku hariduse, ei koonerdata.

Üks 6 aasta tagune kõrvalepõige

Oli allakirjutanulgi võimalus 6 aastat tagasi lasteajakirjanike delegatsiooniga Udmurdimaad külastada. Sellest sõidust jäid toonase "Nõukogude Õpetaja" veergudele "Udmurdimaal kirjad" (vt NO, 1988, nr 46, 48, 50, 52).

Tol ajal õpetati udmurdi keelt Javinski Keskkoolis (1.–6. kl) vaid ühes paralleelklassis 3–6 tundi nädalas. Õpetajad kurtsid, et algul oli vanemate vastuseis resolootne — käidi isegi haridusministeeriumis taotlemas, et lastel lisakoormus kaotataks. Tookord jäi küll kooli tahtmine peale.

Tagantjärele neid lehenumbreid sirvides avastasin, et toimetust sai tol korral Udmurdimaalt kirjugi (esinesime Iževski TV udmurdikeelses saates). Pensionärist õpetaja I. Arvis Iževskist (vt NO nr 50, 1988) kirjutab: "Suur tänu kõigile, et otsustasite just meie sõita. Meie suurim soov on, et talised külaskäigud muutuksid regulaarseks.

Lugesin meie lasteleheste teie soove Udmurdimaal lastele. Te kirjutate: "Ärge unustage emakeelt, austage oma vanemaid ja nende kombeid."

Aga kurb on tõdeda, et Udmurdimaal pole ühtegi emakeelset kooli. Kuidas siis õppida armastama oma emakeelt? ...

...Kui sa Tallinnas kõneled emakeeles, vaadatakse sinu peale kui teiselt planeedilt tulnule. Ajalehekioskites seisavad udmurdikeelsed väljaanded nädalaid, sest lugejaid pole..."

Kui toonastest muljetest Udmurdimaal külastajatele rääkis, pidi Angelina Rešetnikova nõustuma, et linnades pole udmurdi keelt küll rohkem kuulda kui aastaid tagasi.

Jääb vaid loota, et Iževski Humanitaarlütseum aitab põliselanike keelt ja kultuuri säilitada.

ÜLO TIKK

Mihhail Tšeremnõhh ja Angelina Rešetnikova hõimupäevadel Tallinnas.

MÄRT BERNADTI foto

lütseumi etteotsa, ei kõhelnud ma hetkegi.

Tegelikult tuli alustada tühjalt kohalt. Ei õppehoonet, kaadrit ega programme. Tuge sain ülikoolist ja mõttekaaslastelt, keda enda lümbi koondasin. Täna on üks ring täis saanud. Esimene lend on juba üliõpilased, osa neist Tallinnas kaasa. Lütseumi võtame vastu põhikoolide lõpetanuid. Meil õpivad nad 3 aastat (9., 10. ja 11. klass). Meie keeles küll 1.–3.kursus. Tung lütseumi on suur. Propagandat teeme eelkõige Udmurdi külakoolides, kus veel emakeelt räägitakse. Ehkki õpitakse vene keeles, on suur osatähtsus udmurdi keelele, kultuuril ning ajalool. Meie lõpetanud pääsevad hõlpsasti ülikooli rahvuskeelt õppima, sest pagas on tugev.

Praegu õpib meil umbkaudu 300 õpilast. Õpetajaid on 70 ringis, neist 30 kõrgkoolide õpetajad.

Lütseum pole erakool, vaid munitsipaalõppeasutus, mis alub Udmurdi Vabariigi Haridus-

tööle ka koolmeistrit. Põhiosa lapsi sai lugemiskuse vastrajatud külakoolides, neid oli kokku 6: Vana-Kariste (1813), Uue-Kariste (1814), Öisu (1827), Abja (1833), Vana- ja Uue Pornuse (1834).

1856. aastal muudeti kihelkonnakool teise astme rahvakooliks, igast mõisakogukonnast saadeti Hallistesse üks poiss paremat haridust saama. Kahe aasta pärast koolitöö katkes. 1862. a jätkus õppetöö Valga seminari lõpetanud G. Rosenbergi juhtimisel. Kolme aasta pärast koolmeister lahkus. Koolikonvent otsustas enne uue õpetaja töölepanemist ehitada suurema ja parema koolimaja. Ehitustööd algasid 1873. aastal, kool H. Kirseli juhtimisel alustas tööd järgmise aasta sügisel. Kümme aastat hiljem võttis koolmeister enda kanda kõstri kohustused.

1910. aastast alates hakkasid koolis õppima ka tüdrukud.

Nüüd sammub kool jälle tõusuteed. Koos uue maja valmisega võiks hakata ettevalmistusi tegema kooli 310. aastapäeva pühitsemiseks. Sic!

LEMBIT ANDRESEN, TPÜ pedagoogika ajaloo õppetooli juhataja

Märkus

L. Andresen saatis avaldumiseks kaks iseseisvat artiklit: "Kui vana on Häädemeeste kool?" (27.10.94) ja "Kui vana on Halliste kool?" (3.11.94). Toimetust otsustas avaldada need koos ühise pealkirja all.

V A R I A

Muumid koolis

Ehkki muumiraamatute looja Tove Janssoni 80. sünnipäeva peeti suvel, sobib sellest ainulaadsest andest ja sellele pühendatud teaduskonverentsist kõnelda ka nüüd.

Täpsemalt, konverents toimus augusti algul Tampere linnas ja selle korraldas Soome Noorsookirjanduse Instituut. Kõnelema oli palutud paarikümmend professorit, kirjandusdoktorit, kirjastajat ja tõlkijat.

Eesti lugejat võib ehk ehmata suur hulk uurimistööd, mis Tove Janssoni loomingut kohta kirjutatud on. Meie olime saanud lugeda vaid nelja tema lasteraamatut — needki ühte kaante vahel koos nagu silgud pütis. Kokku on tema raamatuid ilmunud aga 26 nimetust. Pea on ehk meilgi lisa loota.

Olgu nimetatud seegi, et konverentsi materjalid on olemas Eesti Lasteraamatukogus Tallinnas Liivalaia 30. Seal saab lugeda ka Salme Aejmeelse raamatut "Kun lyhdyt syttyvät". See uurimistöö kirjastati täpselt konverentsi ajaks ja seda said tellida ainult need, kellele Tove Janssoni tundmine on väga suur väärtus — suurem kui raha.

Muumid koolis teemale oli keskendunud konverentsi järelpäev Naantal. Sealsele seminarile olid oodatud ennekõike õpetajad. Korraldas emakeeleõpetusega tegelev ühendus Äidinkielen Opetustieteen Seura, kelle esinaine on Turu Ülikooli emakeele didaktika professor Katri Samavuori.

Mis on muumitrollidel kooliga pistmist?

Kas muumitrollid ise käivad koolis?

Enne kui sellele küsimusele vastata, vaatab kõneleja arglikult ringi. Oodatakse ju, et lasteraamat sisendaks positiivseid ideid. Tuleb aga süda kõvaks teha ja tunnistada, et mõnus muumimaailm saab hakkama ilma koolita.

"Muumipapa me-muaaride" käsikirjas on olnud peatükk, mis võiks meenutada Lewis Carrolli kooliparoodiat (Alice'i ja valekilpkonna jutuaajamine). Lõplikult variantist jättis Tove Jansson selle osa siiski välja. Tal enesest pole kooliga sooje suhteid olnud — kunstiniimeste seltsis kasvanud andekas ja oma ku-

jutlustesse süvenenud laps, nagu ta oli.

Tema raamatuis võib kohata õppimist sümboliseerivaid tegelasi: mõttetark biisamrott ja veel mõni teinegi, keda meie lugeja ei tea; seal pole aga kooliskäimist kui igapäevast rõõmu ja kohustust.

tega. Tove Janssoni puhul ei sobinud tavaline lasteraamatu keel, sest see ei võimaldanud teksti rikkusi edasi anda. Kõrgstiil oleks aga lapsed neist lugudest ilma jätnud.

Teistes kultuurides pole see nii teravalt keeleprobleem. Jaapani näide laseb aga paremini

nagu suurkujud üldse — oma ajast oluliselt ees. Miks muidu märkasid teda nii ruttu jaapanlased, keda me arvame 21. sajandis elavat.

Tegelikult öeldi see ka konverentsil välja, miks nad teda märkasid. Peremudel oli see, mille pärast muumitrollide seiklusi jaapani keelde ümber panema hakati. Leiti, et ettekujutus perekonnast on Jaapani ühiskonnas hajuma hakanud ja muumilugusid populariseerides oleks võimalik ehk midagi päästa.

Multifilmide kujul on muumipere tõesti laiale rahvahulkaeni jõudnud. Samas jääb see tutvustus pinnapealseks, sest muumimultifilmid ei anna edasi raamatu sisu ja sügavust. Nad võivad luua petliku mulje Tove Janssoni unikaalsest ja läbitunnetatud maailmast.

Seetõttu pandigi konverentsil ja eriti selle jätkupäeval, õpetajate seminaril, rõhku sellele, et muumilugusid just alupärasel, kirjanduslikul kujul kooliõpetuseks kasutaks. Nii saaksid massikultuurist tuttavad tegelaskujud laste teadvuses sügavamalt äheneda. See olekski minu meelest probleemi teine pool: tegelda sellega, mis on juba tuttav ja heakskiidetud, aga leida selles uusi väärtusi.

Uhtlasi tähendab see lapse maailmapildi korrastamist: osutada asjaolule, et

kõik on kusagilt pärit,

iga tegelase ja teksti on keegi välja mõelnud. Kasutuse käigus asjad muutuvad — nagu on raamatu lugusid ekraani tarvis ümber tehtud.

Oma maa kultuuri tundmise seisukohalt arvatigi Tove Jansson olevat soome koolis sama oluline kui Shakespeare inglasele.

Prantsuse lasteraamatukeskuse direktor Geneviève Patte tähendas, et prantsuse kooliõpetajad on muumitrollidest vägagi vaimustatud ja võtavad neid appi, et koolitööd ja last ümbritsevat igapäevaelu seostada. Ta pidas ülimalt oluliseks ka seda, et muumiraamatuid koos lapsega ja lapsele ette loetaks. Nende poeesia on paremini tunnetatav täiskasvanu elukogemuse toel ja tema küpsema tõlgenduse kaudu.

Tampere konverentsil ja Naantali seminaril kõnelesid nii ülikooli õppejõud kui ka emakeeleõpetajad, kuidas nad protsessilugemise käigus muumilugude tõlgendusvõimalusi on uurinud. Õpilaste iga on ulatunud 6. eluaastast 15. eluaastani, s.o 9. klassini. Rõhkem tundub olevat tegeldud lühilugudega raamatust "Nähtamatu laps ja teisi jutte" — ilmselt just seetõttu, et need lühikesed on ja koolitundi ajal isegi ära mahuvad.

Tulemused kinnitavad üldjoontes üht ja sedasama: Tove Janssoni lugudes on midagi huvitavat ja mõistetavat igas vanuses kuulajale-lugejale; samas ei muutu nad ilialgi liiga lihtsaks ega üheselt arusaadavaks.

Noorematele lastele on tihti peamised tegelased ema ja isa — ka siis, kui loo tegevus kellegi

teise ümber pöimub. Hiljem — 3. ja 4. klassis — hakatakse väärilist tähelepanu pöörama ka teistele tegelastele.

Teismeliste puhul, kui lapselik avatus ja kujundlik mõtlemine annavad maad mõistuslikule arutelule, võib kohata mõnikord ka negatiivset suhtumist. On neid, kes peavad muumilugusid liiga lapselikeks, kui ka neid, kes leiavad need olevat liialt tõsised ja kuuluvat täiskasvanute huviringi.

Üldiselt hindavad noored aga muumilugudes seda, et neil pole agressiivsust.

Ehk ongi muumilugude juurde minekuks kõige parem see õrn elujärk, mil laps on eriti vastuvõtlik muinasloole ja luulele — noorem kooliiga (ja ka vanem kooliieelne). Muumijutte tuleb rahulikult ja mõnuga ette lugeda, lastes mõelda loo pildistikul ja sõnade kõlal.

Nendest lugudest tekkinud muljet pole alati mõeldavgi sõnades väljendada. Palju paremini sobivad selleks muud kujutamismõõnused — joonistamine, maalimine, käsitöö, näitlemine.

Oleme 1. klassis lugenud järjejutuna läbi kogu "Trollitalve" ja maalinud meelepärasemaid olukordi. Oleme lavastanud — ka 1. klassiga, aga mitte sellesamaga — "Kuuse" (rahvamajas, külarahvale). Seda tavalise koolitööga seoses.

Peale selle on aga allakirjutatu juhendamisel tehtud mitu lõpu- ja kursusetööd muumiraamatute vastuvõttu koolilaste seas (üliõpilased Irma Eerme, Kaili Nurk, Silva Rajas, kelle töödele toetusin ka konverentsi ettekandes). Kogutud materjalidest on kõige huvitavamad need, kus avaldub laste loov kujutus ja nende emotsionaalne suhe loetustele: pildid ja skeemid, mida lapsed on joonistanud.

Jaapanist oli Tampere konverentsile tulnud teiste seas ka noor raamatukoguhoidja Etsuko Yoshida. Tema rääkis oma ettekandes nii: "Kui ma teismeline olin, tundsin, et ma ei tea, mida ma üldse elust tahan ja mida ma suudan korda saata. Ma lugesin tihti Muumioru lugusid. Ma lugesin üldse palju. Aga mulle tundus, et just need tegelased — suur osa neist — soovivad endast tundma õppida. Ühel päeval soovitasin ma Tove Janssoni raamatuid ka oma sõbrale. Ta sattus neist vaimustusse ja tema rõõm tegi mind väga õnnelikuks. Ja siis tulingi selle peale, et hakata raamatukoguhoidjaks... Meil on väga palju raamatuid, mis on väliselt ilusad, aga sisult vaesed. Need üksnes viidavad laste aega. Kui ma soovitan Tove Janssoni raamatuid, tean, et ma pakun vaimutoitu."

Ja nüüd jõuamegi selleni, mille poole loo alguses hakkasime püüdlema:

miks on muumiraamatud laste raamatud?

Käppade puudutus — nii on soome uurijad määratlenud muumilugude põhimotiivi. Ükskõik, milline sa oled — keegi on sinuga hea.

Lapsed leiavad ennast nende lugude vahendusel viibivat olukorras, kus on alati olemas ema — soe, pehme ja kõikemõistev — ning isa — julge, ettevõtlik ja vastutustundlik. Need on esimesed sõbrad. Siis tulevad kõik teised. See pere on kindlalt koos. Kõik mured ja hädad lähevad mööda. Seda polegi nii vähe. Sellest algab julgus ise midagi ette võtta, niisamuti ka suutlikkus mõista ja vastutada.

MARE MÜÜRSEPP,
TPÜ lastekirjanduse
lektor

Meie kooliõpikuis — ennetades Soome omi — on muumiraamatute tekstikatkendeid Viivi Luige aabits-lugemikus ja 4. klassi lugemikus. Fotol imetleb Tove Jansson (paremal), kui osavalt on hiire-aabitsa kunstnik Peeter Viisimaa tema muumitrolli pildi pannud sümboliseerima head raamatut kui niisugust, väärtkirjandust üleüldse. Keskmine isik fotol on graafik Tuulikki Pietilä, kellega koostöös on Tove Jansson oma muumimaailma ruumiliseks muutnud — Muumioru Tampere Raamatukogus.

Kuidas ja miks muumitrollid kooliõpetuses osaleda võiksid?

Ühelt poolt on see küsimus sellest, kui palju on muumiraamatud laste kirjandus.

Ma ei hakka siin kordama, kui ebalapselik on meie 1975. a väljaande valik ja maht. Võrdluseks võib pakkuda soome kirjandusõpetajate seisukoha muumilugude eakohasuse suhtes — nagu seda Naantali seminaril määratleti. Nimelt leiti, et muumiraamatute kirjutamisjärjekord on kooskõlas lugeja vanuselise arenguga.

Kolm esimest raamatut (Muumitroll ja sabatäht, 1946; Võluri müts, 1948; Muumipapa me-muaarid, 1950) sobivat oma seiklusliku loomuse tõttu kooli ala-astmele. Kolm järgmist (Ohtlik jaanipäev, 1954; Trollitalv, 1957; Nähtamatu laps ja teisi jutte, 1962) kooli üla-astmele ja viimased kaks (Muumipapa ja meri, 1965; November Muumiorus, 1970) on oma psühholoogiliselt rohkem täiskasvanute kui laste raamatud ja sobivad käsitleda gümnaasiumis. See jaotus tundub küll liiga lihtsustavana. Siiski aitab pilk kronoloogiale mõista, et eestikeelses väljaandes on koos väga erinevad, eri ajajärkudel kirjutatud ja erineva mõttesügavusega teosed (allajoonitud).

Muumilugude lastepärasuse

probleem on vaevanud näiteks jaapanlasigi, kes Tove Janssoni loomingut juba kaua on vahendanud. Muumilugusid tõlkides on nad hädas olnud sellega, millist kõnestiili valida. Neil on nimelt rangelt eristunud viisid, kuidas kõnelda lastega ja kuidas teiste igadega, kihtide ja seisus-

tunnetada muumilugude oma-pära. Neis on palju saladuslikku, varjatut, sõnastamatut. Täiskasvanutel pole alati aega seda nautida. Muumide elu on omaette terviklik maailm. Sellesse sisestamiseks peab olema just niimelt aega — et jõuda poeesia adumiseni igapäevaelus, et leida põnevust igas inimloomuses ja igas olukorras.

Nende lugude kohta ei saa mingil tingimusel öelda, et nad lihtsalt oleksid. Selle tunnistuseks on ka tõsiasi, et

lai maailm ei ole muumiraamatuid kohe ja kiiresti omaks võtnud.

Soome keeles on neid trükitud küll üsna samaaegselt rootsikeelsete algupärandite ilmumisega. Soome lugejate seas pole neil aga erilist minekut olnud, nagu meenutasid soome emakeeleõpetajad nii esinemistes kui ka kohvilauavestlustes. Ilmselt mängib selles oma osa soome ja soomerootsi kultuuride isoleeritus. Soome kooliõpikuis on muumitrollid olematuks vaikiud, ehkki soomekeelsed väljaanded on olemas juba 1950. aastatest.

Inglismaale jõudsid muumilood üsna algaegadel, 1940. aastatel. Mõnda aega oli Tove Jansson nimelt seotud inglise ajakirjandusega.

Jaapanlased kutsusid Tove Janssoni kui armastatud lastekirjaniku külla juba 1960. aastatel — siis kui meie lugejad ja mõned muud Euroopa rahvad viibisid veel täies teadmatuses. Elavamalt hakati muumijutte tõlkima 1970. aastatel. Selleks ajaks oli Tove Jansson aga juba muumitrollidega hüvasti jätanud ja uude iomeetappi siirdunud. Ilmselt on Tove Jansson —

Lugupeetud algklassiõpetajad!

Loodetavasti olete juba kirjastuse "Avita" 1995. a kataloogiga tutvumisel avastanud, et **uueks õppeaastaks on ilmumas 1. klassi matemaatika töövihik, õpik, geomeetriliste kujundite kogud ning autorite soovitusel nende kasutamiseks.**

Nii töövihiku kui ka õpiku keskne tegelane on väike vallatu siil, kes aitab õpilasi esemete, kujundite, arvude ja suuruste maailma tundmaõppimisel. Ülilagarat sillipoissi jätkub kõikjale. Ta saadab lapsi nende igapäevastes tegevustes, aitab koostada matemaatilisi jutukehi, püstitab probleeme ja aitab neid lahendada, loobub isegi talveunest, et minna koos lastega suusamäele.

Matemaatika töövihikusse on koondatud matemaatika õppekava teemad: esemete järjestamine, rühmitamine, võrdlemine, loendamine ja mõõtmine, arvude liitmine ja lahutamine. Töövihik pakub lapsele isetegemise võimalusi — värvimine, joonistamine, arvutamine ja nuputamine — kogu õppeaastaks.

Õpikus käsitletav hõlmab 1. klassi matemaatika õppesisu seda osa, mis on seotud arvude ja suuruste maailmaga, ja on mõeldud kasutamiseks 1. klassis teisel poolaastal. Põhirõhk on ülesannetel, mis aitavad kujundada liitmis- ja lahutamisoskust 10–20 piires, täiskümnete liitmist ja lahutamist 100 piires ja toovad lapsele kätte suuruste maailma. Ülesanded on erineva raskusastmega — õpetaja (ja ka õpilane) saab neid valida —, huvitavad, mitmekesised ning võimaldavad arendada õpilase analüüsimis- ja võrdlemisoskust, loogilist mõtlemist. Hulgaliselt on tekstülesandeid, mis kajastavad meie igapäevast elu ja tegevust või on seotud rahvakalendri tähtpäevadega. Nutikamatele õpilastele on rohkesti nuputamisülesandeid.

Nii õpik kui ka töövihik on illustreeritud värviliste, sõbralike ja mõnusate piltidega, huvitavate jooniste ja tabelitega.

Õpilastele on ilmumas ka geomeetriliste kujundite (ja "rahade") kogud, mis aitavad õpetajal paremini ellu viia oma taotlusi ning arendada lastes loomingulist kujutlusvõimet.

Lisaks ülalnimetatutele ilmub õpetajale soovituslikke nõuandeid tööks töövihiku ja õpikuga ning mõningaid lisamaterjale õpikuväliseks tööks.

Autorite kollektiiv loodab, et valmivad õppematerjalid suudavad pakkuda nii lastele kui ka õpetajatele mõnusat avastamisrõõmu ning nad kohtuvad meie siilipoisiga juba käesoleval sügisel.

T. KÖVERIK,
Tartu 8. Keskkooli õpetaja

Koolivaheajal Tartus täiendamas

Ikka on nii olnud, et virk õpetaja otsib, ostab ja laenab, laisk ei taha tasutagi. Ei tea muidugi, kas need paarkümmend Jõgevamaa matemaatikaõpetajat, kes vihmasel ja vastiku ilmaga Tartu tee ette võtsid, just need kõige virgemad olid, aga tahtmist midagi uut teada saada neil siiski oli.

Nimelt töötas 1. novembril Tartus Jõgevamaa matemaatikaõpetajate aineseksioon. Eestvedaja oli Maarja Keskkooli õpetaja Aime Keevend (ime küll, et praegusel ajal veel nii hakkajaid leidub!) Räägiti sisseastumiseksamite ülesannetest, koolidesse sissesaamise võimalustest, lõpuksamite korraldamisest, edasistest plaanidest.

Huvitava ettekande tegi TÜ matemaatika didaktika õppetooli juhataja, professori kt Kalle Velsker statistika ja tõenäosusteooria õpetamisest põhikoolis. Muu hulgas mainis Kalle Velsker, et just matemaatikaõpetajatel on koolis väga suur kasvatusmissioon täita. Hea kooliharidus viib riiki edasi, sellele tasub kulutusi teha. On ju vaja osata majandust õigesti suunata. Suur osa selles on statistika ja tõenäosusteooria tundmisel.

Asjalik oli TÜ Puhta Matemaatika Instituudi dotsendi Tiit Lepmanni loeng avatud ülesannetest. Ta nentis, et üle maailma heidetakse õpetajatele ette valmis ja silutud matemaatika esitamist. Lapsele on vaja anda probleeme lahendada, et ta ise näeks ja leiaks erinevaid võimalusi. Vanasõnagi ütleb, et ise tehtud, hästi tehtud. Küllap on see õige, sest Tiit Lepmanni sõnul jääb loetust meelde 10%, kuuldu 20%, nähtust 30%, iseräägitud 80% ja isetehtust 90%. See loeng oli ilus täiendus "Hariduses" nr 3 1994 ilmunud artiklile "Avatud ülesanded koolimatemaatikas". Soovitan lugeda.

LEA ISOTAMM,
Palamuse Keskkooli matemaatikaõpetaja

Suur aitäh!

31. oktoobrist kuni 4. novembrini toimus Lohusalus kodanikuõpetuse õpetajate seminar, millest võttis osa ligi poolteistsada õpetajat, sealhulgas üle 30 õpetaja vene koolidest. Seminari peakorraldaja oli Jaan Tõnissoni Instituut koos Avatud Eesti Fondiga.

Esimestel päevadel arutati valmivat 12. klassi kodanikuõpetuse õpikut, mida tutvustasid autorid Priit Kama ja Viljar Peep. Tänase Eesti aktuaalseid probleeme töid kuulajateni Liia Hänni, Valve Kirsipuu ja Kaja Kell. Pikema loengutsükliga turumajanduse teemadel esines Peter Stein Rootsist. Kohtuti kirjastuse "Avita" omaniku Lii Aunastega. Peep Leppik tutvustas õpilaste arendamise ja isikupära arendamise teid (Taanis valminud videode abil).

Seminari pearaskust kandis Jaan Tõnissoni Instituut eesotsas Agu Laiusega, kelle latus organiseerimistöö väärib igati tunnustust. Igapäevaprobleemid lahendasid suurepäraselt Sulev Valdmaa ja Tiit Evert. Kõige siiram tänu neile! Sügisel koolivaheajal toimunud hea tasemega seminar oli õpetajatele suur vaheldus.

Aitäh korraldajatele!

Seminarist osavõtjad

Kajaani Täienduskoolituskeskus jagas Tallinnas tunnistusi

Kuigi Maria Montessori pedagoogilisi ideid on Eestis kasutatud juba 20. aastatel ja ka viimasel ajal on tema meetodist mitmel pool kirjutatud-räägitud, arvatakse siiski tihtipeale ekslikult, et eks see üks vabakasvatus ole. Tegelikult on Montessori pedagoogika alustoeks kord. *Vabadus tähendab võimalust valida endale vabalt meelepärane tegevus ja see alati lõpuni viia, töötada häirimatult ja tunda oma tegevusest rõõmu. Vabadus tähendab vastutust. Kui laps on ettevõtmise lõpetanud; asetab ta ise töövahendid oma kohale, sest ainult niiviisi saab püsida kord, millest lapsed ise lugu peavad... Lubatud on kõik, mis ei sega teisi, ei solva kaaslast.*

Nii on kirjastanud Ingrid Meistri käesoleval suvel ilmunud raamatukeses "Avastagem laps". Eesmärgiks on aktiivse ja vastutustundliku inimese kasvatamine, mis põhineb omaalgatuse äratamisel. Koolieelses eas õpib laps spontaanselt seda, mida hiljem tuleks spetsiaalselt palju väiksema eduga õpetada. Õpetaja ülesanne on talle selleks tingimused luua, ümbrus ette valmistada.

Teine laialt levinud eksiarvamus ongi see, et nn Montessori ümbruse, lapse loovaks tegutsemiseks vajaliku keskkonna loomine on väga kallis lõbu. Tegelikult saab selle luua ka üsna lihtsate vahenditega, kuigi muidugi suure tööga. Ilu, puhtus ja kord on need, mida laps vajab.

Ingrid Meister (Madise) lõpetas Londonis St Nicholas' Montessori Keskuse lasteaiakasvatavate kursused 1991. aastal. Juba õpingute ajal Eestis alustatud loengusarjast kasvas välja Montessori pedagoogikast tõsiselt huvitatute ring.

Londonist Montessori pedagoogikat tutvustavalt stendilt leidis Ingrid Madise **Leena Niemelä aadressi**, ning otsustas ühendust võtta. Kohanud siin lausa üllatavat aktiivsust ja huvi, pakkus soomlanna oma abi loengute korraldamisel ja praktilisteks õppusteks vajalike materjalide hankimisel. Täna on Leena Niemelä juhtimisel peetud 80 tundi loenguid ja õppusi, käidud ka tutvumisreisil lisalmi Montessori lasteaias, mille juhataja ta on. 1992. aasta veebruaris loodi Eesti Montessori Ühing.

1992. aasta augustis külastas Tallinna **Marja-Leena Haataja**, kes organiseerib lasteaiakasvatavate ja õpetajate täienduskursusi Oulu Ülikooli Kajaani Täienduskoolituskeskuses. Teda üllatas siinsete kursuste tase ja osavõtjate huvi, need lülitati Kajaani Täienduskoolituskeskuse kursuste nimekirja. Tänavu oktoobri esimestel päevadel saidki osalenud kätte tunnistused.

Montessori pedagoogika elemente kasutatakse Eestis Tallinna Pelguranna Lastepäevakodus (pedagoogid Anne Kikas ja Helle-Aime Lepalind), Randvere Perekeskuses (Anne Vann), Tartu 19. Lastepäevakodus (Meeri Tampere) ja Tallinna Kurtide Koolis-Lasteaias (Hedi Saul). **Hedi Saul, Anne Kikas, Meeri Tampere, Anne Vann ja Veronika Banhard** õpivad alates 1994. aasta augustist Kajaani Täienduskoolituskeskuses Montessori pedagoogikat ja saavad 1996. aastal Montessori pedagoogi kutse, mis seni on Eestis vaid Ingrid Meistril.

Kursuste korraldajatega vestles
ANU SAAREMÄGI

TARTU 14. KESKKOOL
KUULUB VÄLJA
EESTI KOOLINOORTE
KARIKATUURIVÕISTLUSE:
„MIDA NÄERAD KOOIJÜTS?“
TEEMA: MUUSIKA

OODATUD ON MUST-VALGED ORIGINALTÖÖD.
TÖÖDE ARV, FORMAADIGA 210x297 (A4) ON PIIRAMATU.
IGA TÖÖ TAGAKÜLJELE KIRJUTADA NIMI, PEREKONNANIMI
KOOL, KLASSE JA ADRRESS.
TÖÖD TULEKS SAATA VÕI TUUA 1. APRILLIKS
1995. A. ADRRESSIL: EE 2400 TARTU AIANDUSE 4.
ÕP. PAUL KUNMAN.
TÖÖD EI TAGASTATA, PAREMAST TÖÖDEST
KORRALDATAKSE NÄITUS. PARIMATELE AHIINNAD!
NB! FORSELIUSE SELTSILT VÕITJALE PEAPREEMIA → SÖIT NORRA KUNINGRIIKI!

MUUSIKA

Kui Juku õpib õigete masinatega, siis Juhan suudab kõike

Scheppachi üks suurepärasemaid tehnilisi arendusi: KOMBISÜSTEEM "1-st masinast 11".

Üha rohkem põhikoolide tööõpetuse õpetajaid on leidnud võimaluse külastada AS NAVA puidutöömehhanismide müügikeskust Tallinnas Seebi t 22 ja uurida Saksa firma Scheppach masinaid.

Need tehniliselt täiuslikud, täpsed ja kerged tööpingid on paljudes maades eriti soovitud õppetöökodades. Scheppachi masinate näitusel Kuressaare Ametikoolis ütles kooli noor ja väga energiline direktor Neeme Rand, et just põhikoolide õppetöökodade vajavad selliseid hõõvelpinke, saage, freese jne, sest kohe alguses õpitud õiged töövõtted ja tehnika tundmine teevad ameti õppimise hiljem palju lihtsamaks.

On arusaadav, et ajal, mil valitsus otsib üsna tühjust rahakotist vahendeid koolimajade remondiks, kütteks ja õpetajatele äraelamise palga maksmiseks, on raske leida raha õppetöökodadele. Võib-olla oleks käesolev artikkel jäänud kirjutamata, kui nii mõnedki Valgamaa, Järvamaa, Harjumaa, Viljandimaa, Võrumaa, Saaremaa koolid poleks kas sponsori või eelarve rahast olnud oma õppetöökodade mõne masina või riista. Viimati

oli meie firma külaline Kolga-Jaani Põhikooli tööõpetuse õpetaja Üllar Reinla. Soovime teemalegi kordaminekut masinate ostmisel.

AS NAVA on lubanud kõiki masinaid koolidele 5% odavamalt müüa. Oleme Gümnaasiumide Liiduga kirjutanud alla lepingu müüa liidu liikmetele masinaid 2% odavamalt. See puudutab ka nende vanemaid!

Ja nüüd kõige tähtsam! 22. nov kl 10–17 on AS NAVA müügikeskuses Tallinnas Seebi t 22

koolimasinate päev.

Anname infot ja demonstreerime kõiki müügilolevaid tööpinke. Sellel päeval sõlmitud suurim tehing saab 10% hinnasoodustust.

Olete teretulnud! Võtke kaasa ka puutööst huvitatud poisid, lubame neil oma oskusi proovida.

Kes soovib müügikeskusega varem kontakti saada, võib helistada tel 55 58 94 või tulla firmasse NAVA aadressil Tallinn, Lai t 33, tel 60 91 73, 60 95 08, fax 44 34 08.

Põgus pilguheit Maaja Hage õpikule "Kõnelema!"*

■ Õpilaste tähelepanekuid

"Sirvisime õpikut ja esmamulje tuleneb välimusest ning illustatsioonidest. Meie arvates vastab õpik tänapäeva tasemele: on varustatud rohkete fotode, karikatuuride, diagrammide jms silmahakkavaga.

Teisalt võib ülevaatlikkus: leheküljed pole täis tihedat lohisevat teksti, mis lugema ei meelita. On kasutatud erinevat kirja, diagramme, tabelleid, erivärvilisi kaste olulise eraldamiseks ebaolulisest. Meeldivad lakoonilised ja selged töökäskud ning –juhendid.

Suulise väljendusoskusega on õpilastel probleeme. See õpik kutsub lugema, seepärast usume, et M. Hage raamat aitab meid."

■ Õpetajate arvamusi

"Vajalik õpik, mis on mõnuga loetav, üldhariva suunitlusega, ent ei pretendeeri ülimale teaduslikkusele. Meeldivad M. Hage koostatud tööjuhendid, mida saab rakendada ka klassivälises tegevuses, näiteks sõnakunstiringi juhendamisel.

Uudeks võtteks võib pidada õpilase eneseanalüüsi seisukohalt nn hinnangulehe täitmist, mis pakub ka oponeerimisel pinget.

Eriti meelepärane on aine esitus õpikus, mis omab imperatiivsusel hoolimata soovitatav iseloomu.

Raamatut ilmestavad ka rohked aforismid ja sententsid, näidiskõned ning fotomaterjal.

"Kõnelema!" tuleb meelde välismaa õpikuid ja pakub koolirahvale huvi. Iseäranis rõõmustab, et autoriks on meie kolleeg, Pärnu 1. Keskkooli emakeeleõpetaja ja Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi liige."

Siinne kirjutus ei taotle sügavat üldistust, sest oleme pakutavaid võimalusi õpilaste hulgas veel vähe katsetada saanud, kuid oleme õpiku enese jaoks avastanud.

AILI KIIN

* Maaja Hage "Kõnelema!", Tallinn, Koolibri, 1994.

Õpetaja, aita ennast ise Lõpp klassiloengutele

Tallinna Tervisekasvatuse Ühingu filosoofiat tutvustav artikkel ilmus 19. oktoobri "Terviselehes". Algatusrühma moodustavad Pedagoogikaülikooli esimese lennu terviseõpetajad koos arstidest õppejõududega.

Meil on kogunenud mitme seminarõppuse jagu uut välismaa õppe-materjali. Mõned praktilised õppused on kasulikud ka teistele õpetajatele, nagu näiteks "Demokraatia reeglid koolis", "Õpetaja neli arengujärku", "Aktiivõppe meetodid", "Eakaaslaste nõustamine".

Me ei tea, kas on olemas niisugune haridusinstants, kes peaks Tallinna õpetajaid metoodiliselt abistama. Kui on, siis palun endast meie ühingu märku anda. Me ei taha intrigeerida, vaid integreeruda.

Oleme mõttekaaslasel, kes usuvad, et inimese tervisekäitumist määravad enesehinnang, otsustamis- ja suhtlemisoskus, hoiakud ja veel palju muud. Kõige selle õpetamiseks on meil metoodika ja materjalid. Pakume abi ka algklassiõpetajatele, kes tahaksid tervisetemasid integreerida.

19. novembril kell 11 koguneb Tallinna Tervisekasvatuse Ühingu 62. keskkooli. Arutame sotsiaalõpetuse ainekava projekti ja selgitame koos, mida meil on kõige rohkem vaja. Kolmas ja kõige mahukam punkt on seminarõppus "Eakaaslaste nõustamine" ("Peer Counseling") Tšehhi suvelaagri materjalide abil.

Ootame õpetajaid, psühholooge, arste ja teisi huvilisi Tallinnast ja mujalt. Üritus lõpeb umbes kell 16. Kohale saab sõita bussidega 5, 29, 63, Kelluka peatus (Läänemere tee 31). Lisateave tel 6 34 15 59, Maie Alas.

EEL esitles kogumikku "Eesti puuetega laste koolid"

Reaalsuseks on saanud Eesti Eri-pedagoogide Liidu mõtte koostada ja kirjastada Eesti erikoolide ja erivajadustega laste hooldus- ja haridus- tegevust tutvustav infokogumik. "Eesti puuetega laste koolid", mille kirjastas E-INFO ja trükkis RAS Kommunaaalprojekt, saatesõna ütles, et kogumik on esimene katse koondada ühiste kaante vahele Eesti Vabariigi asutused, mis tegelevad erivajadustega inimeste õpetamisega. Neid institutsioone ühendav sõna on koolitus. Kogumik tutvustab õppimisvõimalusi nii hariduskui ka sotsiaalsüste-

mis, annab ülevaate võimalustest neile, kel pole mingil põhjusel võimalik õppida tavakoolis, ning aitab lastevanemal ja õpetajal valida lastele sobivaim õppevorm. Esitatu põhjal ilmnevad ka vajakud õppevormid.

EELi liikmeskonnast, 4aastasest tegevusest, kuulumisest Euroopa Eri-pedagoogika Assotsiatsiooni, sidemetest ja infovahetusest Soome Eri-kaasvatuse Liiduga kirjutab kogumikus EELi president Vello Saliste, eripedagoogide koolitamisest TÜ eripedagoogika osakonna juhataja professor Jaan Kõrgesaar. Raske ja sügava vaimupuudega laste ja noorte eriope, arusaamade positiivsest muutusest ja esimestest sammudest selles valdkonnas mõtiskleb Kersti Põldmaa. Viivi Neare kirjutis "Eri-pedagoogika probleemid haridusametniku pilgu läbi" edastab andmeid erivajadustega las-

te ning eriopepetajate ja logopeedide arvu kohta Eestis.

Lähemalt tutvustab kogumik õppeasutusi, kes enda kohta lühiseloostuse koostajale saatsid, teisi vaid nimetatakse. Kogumikku illustreerivad fotod ja koolide logod.

Üllitist esitleti EELi üldkogu koosolekul 4. novembril Harjumaal Siniallika metskonna saunas. Erakordselt suur osalejate arv näitas taaskord, et üle saja liikmelisel liidul on elujõudu ja mainet.

Üldkogu vaagis tehtut ja arutas eriopepetusega seonduvaid küsimusi. Üks poleemilisemaid neist oli küsimus, kas ja kuidas tuleks eristada põhiharidust tõendavat lõputunnistust eri- ja tavakoolide õpilastel. Õnneks jõuti arvamusele, et mingit eristamist (loe märgistamist) pole vaja, põhikooli lõputunnistused olgu kõigil ühesugused, sest elu

ja konkurents teevad ise omad korrektsioonid, kes kuhu edasi õpima või tööle pääseb. Teisalt — probleemne, et mitte öelda ohtlik on abikooli lõpetanutele relva usaldamine politseis, kaitseväes, veel enam Kaitseväes. Kui haridust tõendav doku-mendil erimärge puudub, pole relva andmine nende kätte välis-tatud.

Huviga kuulati TÜ dotsendi Viivi Neare tähelepanekuid ja praktikakogemusi suviselt kahe-kuuliselt täienduskursusel "Vaimupuudega inimeste elu kvaliteedi tõstmine" Soome ja Norra raske ja sügava vaimupuudega inimeste hooldeasutustes. Hoolitsus ja tähelepanu ning aine-line heaolu, millega vaimust vaesed tõeliselt demokraatlikes riikides ümbritsetakse, näib meile ulme-lisena.

KHMi erikoolide nõunik Kai Kukk vahendas ülevaatliskult

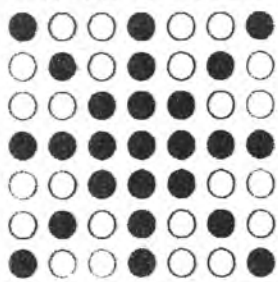
olulisemat augustikuus Jyväskylä toimunud Põhjamaade IXX eripedagoogika kongressil kuul-dust. Rõhutamist väärivad kaks tõika: totaalselt hälvikute integ-ratsioonist on loobutud ning üld-õppekavad sisaldavad ka eri-õpetust.

Harjumaa Väana Noortekodu tööpriintiipe ja esmaseid koge-musi tutvustas asutuse direktor Helger Rannu. On tulnud ette, et noorte teadmised ei vasta kaugeltki erikoolides neile antud lõputunnistuse hinnetele ning nende eluga toimetuleku osku-sed on äärmiselt napid.

Lõplikku vormistamist jäid ootama EELi mõtteavaldused erikoolide tööd segavate sea-duste-määruste kohta. Need edastatakse KHMile ja Riigi Kooliametile.

VIIVE LEHT

The British Council

Tallinn ELTRC

The English Page is compiled and written by Colin Campbell, the British Council's English language teaching consultant for Estonia. If you have any suggestions or ideas for the page, or if you have any enquiries about the English language, English Language Teaching, or life in Britain, please contact me by phone or by letter at the British Council, Vana Posti 7, Tallinn, EE0001, Tel 44 15 50, 6 31 40 10.

News

Year 12/National Test: Questionnaire

If you read the last issue of The English Page you saw the questionnaire aimed at collecting opinions on the proposed national test for school-leavers planned to be introduced in 1997. Or you may have received it through your school. I would like to remind you that the team would like the completed questionnaires back by **10 November** or as soon as possible afterwards. They can either be sent to the State Board or to us at the above address.

December Seminar

I just want to give you advance notice of a one-day seminar to be held in Tallinn at the beginning of December. The date is Wednesday 7 December but the location has not yet been arranged. I will give you fuller information in the next edition of The English Page. The general focus of the seminar, which will consist of a number of workshops, will be **EXPLOITING PUBLISHED MATERIAL**, both UK-published and locally-published, both course material and supplementary material. Watch this space for more details!!!

AN A TO Z OF MODERN BRITAIN

PART 4 D

Darts

This is a popular game played in pubs all over Britain. The dart is a small pointed metal shaft with four feathers at one end which you throw at a circular board (see photograph).

The English Page

Number 39

Language Teaching

In this issue I would like to present a few more activities to follow up home-reading, continuing on from the English Page of 21 October. The first activity focuses on vocabulary building while the second looks at all aspects of

text construction.

Activity A:
Ghost definitions

From a text that the students have read at home, choose a number of words you would like them to focus

on. Prepare definitions for each word but in addition prepare a number of definitions for words that are not in the text. Tell the students to underline the words occur in the text but should be scattered over the board. Students

Centre, so if you would like to see how it works or if any of your students would like to use our language learning programmes please come in or send the students in. If you don't have access to a computer, try this activity.

Take an extract from a text the students have read at home or earlier in class. Count the number of words and the number of letters in each word and mark short horizontal lines on the board, one line for each letter, in the same way you would for the popular game *hangman*.

Students call out words they think might come from the text. If they are correct write all instances of that word in the space. For example if they suggest a and there are five in the text write all of them. If they get stuck you can prompt them by drawing their attention to the length of the word or to the word that comes before or after. You can also give them the first letters of the first few words. Alternatively you could give them the title of the text. As the text builds up they have to use their knowledge of grammar and vocabulary as well as their memories to reconstruct the text.

This activity can be used with different levels and ages simply by choosing appropriate texts.

Incidentally, the missing text in the storyboard text above is taken from a Beatles song. The first person to send in the correct text will win themselves a prize.

Activity A: Sample text

Crossing Morecambe Bay

There is no *route* or path which can be taken *regularly*, in safety, over the sands of Morecambe Bay. In November 1963, sixteen Royal Marines on a *route march* from Hest Bank to Barrow-in-Furness nearly got themselves into serious trouble before I rushed out and put them back on to a safe course. They had started out one hour before I had suggested, and so were *heading* straight for deep water. Then there was a *lad* who tried to cross the bay on a bicycle, but soon found how hopeless it was when he had to be rescued *in mid-channel*. Changes are so *diverse* and so frequent. Each tide *shifts* the sand in one direction or another, and along the coast, quite large *chunks* of rock can be moved great distances. Even to someone with experience, such conditions are not always easily *predicted*.

(Cedric Robinson, *Sand Pilot of Morecambe Bay*, David and Charles 1980)

a young man
often
thick, solid lumps
way taken from one place
to another
natural stream of water
long journey on foot made
by soldiers in training

half-way across the water
of different kinds
kept away from
moving in a particular direction
changes the position of
at evenly-spaced intervals
known in advance

Storyboard

---/---/---/---/---/---
---/a/---/---/---/---/---
---/---/---/---/---/---/a/---/---
---/---/---/---/a/---/---/---/
a/---/---/---/---/---/---
a/---/---/---/---/---/---

dents work in pairs to match the definitions with the words. In the example given here the ghost definitions are *often*, *natural stream of water* and *kept away from*.

Activity B: Storyboard

This activity is adapted from a computer programme for language learning. It is incidentally a programme that we have in the Resource

the card through a machine which reads the information and automatically debits the money from your account. You can also use the card to get cash from an automatic cash dispenser (a machine on the outside wall of banks).

Doctor Who

This is the title of a popular science fiction television series which has been running for years. It started when I was a kid so that gives you some idea of how long it has been running. Since 1963 in fact. The Doctor in question is a famous time-traveller whose time machine looks like an old-fashioned British police box.

Each player throws three darts and then the other player throws his three and the game continues. The board is divided into different sections each with a different value. The most valuable section is the centre of the board, which is very small and is called the **Bull**. Players throw from a distance of 3 metres and the first to score an agreed number, usually 301 or 501 is the winner. The game is thought to have originated in the north of England in breweries, where workers spent their breaks throwing hooks at the circular ends of beer barrels.

Debit card

These are becoming a very popular way of paying for goods in Britain. Your bank gives you a card which you give to the shop assistant. The card has a magnetic strip with information about your bank and your account number. The assistant runs

Pear Rootalu 90 Virumaa õpetajate õpetaja

Pear Rootalu on aastakümneid olnud üks energilisemaid koolimehi Virumaal ja Rakvere linnas. Tõeline pedagoog, tulinigeline kooli hea käekäigu eest võitleja, hariduse edendaja, kelle tahtejõud on tugev, kel on säilinud töö- ja loomevõime ning kes orienteerub hästi maailma keerulistes asjades. Tal on avar silmaring ja ergas vaim, ta armastab arutada kooliprobleeme, mineviku ja oleviku sündmusi.

Pear Rootalu (kuni 1938. a Bernhard Rosenbaum) sündis Virumaal Vihula vallas Villandi küla taluperes 12. novembril 1904. a. Aastatel 1913–1918 õppis Vihula Ministeeriumikoolis, 1919–1920 Vihula Rah-

vakoolis. Õpihimulise poisina astus 1920. a Rakvere Õpetajate Seminari, kus 1926. a omistati talle 6klassilise algkooli õpetaja kutse.

P. Rootalu asus tööle oma kodukooli, Vihula Algkooli õpetajana. Temast sai Voldemar Raami (seminari direktor) õpetuse viljeleja.

1931. a suve veetis P. Rootalu Soomes Orivee Rahvaulikoolis. Aastatel 1931–1940 juhtis noorkotkaste tegevust, omandades noorkotkaste magistrikraadi. 1933. a valiti ta Kavastu Algkooli juhatajaks, 1938. a anti talle vanemõpetaja nimetus ja viidi üle maakonna haridusosakonda varuõpetajaks, kelle põhiülesanne oli noorsoo-organisatsioonide töö korraldamine ja kontrollimine. Nõukogude ajal määrati P. Rootalu kultuurhariduse instruktoriks, mille eest ta sai sakslaste aegu nahutada. Õpetajana ei lubatud tegutseda, mobiliseerituna töötas sõjaväeladudes.

1944. a määrati ta Rakvere 2. Mittetäieliku Keskkooli direktoriks, järgmisel aastal viidi üle Rakvere Õpetajate Seminari õppealajuhatajaks. Pärast Voldemar Raami surma 1. okt 1946 sai P. Rootalust seminari direktor. Tööaastad Rakvere seminaris ja pedagoogilises koolis olid tema elu viljakaimad. Ta valmistas ette 846 noort pedagoogi statsionaaris ja 483 kaugõppes, lugedes neile pedagoogikat ja pedagoogika ajalugu, juhendades paljude praktikat.

Septembris 1958 määrati P. Rootalu Rakvere 1. Keskkooli direktori asetäitjaks. Sellel ametikohal töötas ta pensionile minekuni 1967. a. 1965. a pälvis P. Rootalu teenelise õpetaja nimetuse. Pensionieas juhendas ta fotoringi, korras kooli arhiivi (seda tööd teeb veel praegugi), kirjutas kooli kroonikat. Ta on uurinud Rakvere Õpetajate Seminari, Rakvere Ühisgümnaasiumi ja teiste linnakoolide ajalugu, kogunud hulgaliselt arhiivimaterjale ja koostanud RÕSi lõpetanute nimekirjad, teinud aastaid kaastööd Rakvere Koduloomuuseumile ja Tallinna Pedagoogika Arhiiv-muuseumile, kirjutanud artikleid kohalikus ajalehes ja "Õpetajate Lehes", osalenud raamatu "Meie Kool" ja almanahhi "Mõttetungal" toimetamisel.

Pear Rootalu on õpetajate õpetaja selle sõna otseses mõttes, mees, kes on pühendunud noore põlvkonna kasvatamisele ja koolile.

ERNST ALLESE

"Teeviit '94" viib Eesti Näitustele

Nagu meie ajalehe eelmises numbris juba teatatud, peetakse Eesti Näituste paviljonides 17.–19. novembrini lastele ja noortele mõeldud infomess "Teeviit '94".

Infomessi üks korraldajaid, ministeeriumi noorsoo ja spordi osakonna nõunik **Tiina Mander** oli nõus jagama messiga seonduvat teavet.

Milliseid info kogumise võimalusi mess pakub?

Valikuvõimalused on avarad. Põhikoolide ja keskkoolide lõpetajaid huvitab kindlasti edasiõppimine. Et viimasel ajal on kutsenõustamisega just nii, nagu on – iga maakond ja kool ajab oma rida –, siis messil on minu arust infot parasjagu.

Messil osalevad ja jagavad infot (huviline võib trükitud teavet kaasa võtta) meie riigi- ja erakõrgkoolid, ameti- ja kutsekoolid, samuti muud masti õppekeskused.

Pakume teavet ka välismaal õppimise võimaluste ja tingimuste kohta, propageerime sealseid noorsoo-vahetuskeskusi. Messil astuvad üles noortemajad ja -keskused, kes tutvustavad oma huviringe. Ülevaate saab ka meie noorsoo-organisatsioonidest.

Eesmärk on rahvale teadvustada, et meil ei ole noortega tehtav töö veel lõplikult lagunenud. Asi on lihtsalt selles, et me ei oska ennast pakuda, reklaamida ja oma tegevusest infot jagada. Eks selleks infomess korraldatud saigi.

Mida huviline veel võib kolmel messipäeval näha-kuulda?

Igal päeval astuvad messil üles huvimajade ja ennast propageerivate ametikoolide taidlejad. Samas võib näha koolide moेतendusi ning muud põnevat.

Toimub ka kaks seminari. Esimese päeva seminari avab kell 13 Riigikogu kultuurikomisjoni esimees Sulev Alajõe. Räägitakse meie noorsooliitlikast, noorte sotsiaalprobleemidest, noorte perede toimetulekust jms. Viimati nimetatust kõnelevad TÜ teadurid.

Teise seminari sisustavad Riigi Tööturuameti töötajad, kes annavad ülevaate tööturu seadustest, tutvustavad õppimisvõimalusi. Osalejad saavad teada sedagi, milliseid töökohti hetkel pakutakse.

Usun, et kõik see huvitab ka õpetajat.

Mida võite veel messil osalejatele ja külalistele pakkuda?

On kuulda, et mitmest maakonnast tullakse ühiselt messile. Selge see, et sõit on kallis ja maalaps tihti pealinna ei pääse. Oleme taotlenud, et messi pileti (5 krooni) ettenäitamisel pääseb soodushinnaga õhtul teatrisse või päeval näitusesaalidesse. Sellekohane teave on ka messil väljas ja pileteid ette tellida (samuti muud teavet) saab maakondade noorsooametist.

Oleme mõelnud sellelegi, kuidas lapsi odavamalt toita ja majutada. Messil pakub odavat lõunat (võileibu, paarikroonist suppi) Lasnamäe kokakool ja õomaja (saalis magamiskottides) Lasnamäe mehaanikakool. Samas peavad öösel korda Riigikaitseakadeemia kadetid.

Oleme pool aastat pingsalt messi kordamineku nimel tööd teinud ja usun, et õpetajad seda ka vääriliselt hindavad ning pakutava vastu huvi tunnevad. Nii rikkalikku ja kompaktset teavet ei saa meie hariduselu ja õppimisvõimaluste kohta just iga päev.

Küsis ÜLO TIKK

"Vanemuise" Selts

28. oktoobril k.a kell 18.58 ärkas pool sajandit kestnud letargilisest unest "Vanemuise" Selts. Äratustlaulu laulis "Vanemuise" segakoor, ärganu elukäiku tutvustas kultuuriloolane Malle Salupere. Teatri väikesesse majja oli kogunenud üle poolteisesaja inimese tudengitest pensionärideni. Kõigist neist said seltsi asutajaliikmed.

Meenutagem, kelle või millega on tegemist. Seltsi sünnipäev on 1865. aasta jaanipäev, mil Johann Voldemar Jannsen yaderina vast-sündinule õnnistussõnad peale luges. Sünnitunnistus registreeriti Riias Liivimaa kubermanguvalitsuses 27. oktoobril, seega täpselt 129 aastat tagasi. Seltsi rüpest tuli ilmale "Vanemuise" teater, selts kujunes rahvaulikooliks ja maarahva vaimuäratajaks, süütas laulutuled I, II, IV ja V üldlaulupeol. Temaga koos jõudsid Eesti kultuuriajalukku L. Koidula, A. Wiera, K. Menning, A. Simm, A. Gailit, muusikud K. A. Hermann, J. H. Wirkhaus, J. Aavik, J. Simm, E. Tubin, R. Ritsing. Seal pidas oma kolm

isamaakõnet C. R. Jakobson. Selts ja Jaan Tõnisson andsid oma panuse "Vanemuise" teatrimaja ehitamisse, esimese eesti gümnaasiumi rajamisse.

Tänavu sai selts juba neljanda põhikirja. Lisaks esimesele, uuendati seda 1906. ja 1935. aastal. Äsja vastuvõetu seab tegevuse põhieesmärgiks eesti rahvuskultuuri ja vaimsuse edendamise. Selle nimel tahetakse korraldada pidusid, kõnekoosolekuid, kursusi, näitusi, konkursse, konverentse, seminare, muusikaettekandeid, kirjastada ja välja anda raamatuid, ajalehti-ajakirju jpm. Kavandatud aitab teoks teha 11-liikmeline juhatus, kuhu valiti Evald Kampus, Malle Salupere, Ants Veetõusme, Valter Haamer, Kalli Kuk, Kais Adlas, Milvi Möldre, Malle Pruunsild, Uno Uiga, Hele Süvalep ja Luule Epner.

Seltsi suurjuubelit (130 aastat) peaks jääma meenutama mälestusmärk Emajõe ööbikule ja tema postipapast isale.

SULEV MUTTIK

ÕNNITLEME

Juta L o i d e, Rannu Kk endine õppealajuhataja, 75. sünnipäeval.

Ago A i n e l o, Rāpina Kk endine õpetaja, 70. sünnipäeval.

Heljula L o o s, Hummulu Pk endine kasvataja, 70. sünnipäeval.

Harald M e r i l o, Luunja Kk endine õpetaja, 70. sünnipäeval.

Helgi O r d l i k, Tallinna 32. Kk endine õpetaja, 70. sünnipäeval.

Irina K u r v i t s, Tartu 8. Kk kauaaegne õpetaja, 60. sünnipäeval.

Ljubov K ü r z e, Tartu Puies-tee Kooli õpetaja, 60. sünnipäeval.

Elga L e k k, Kohtla-Järve 1. Kk õpetaja, 60. sünnipäeval.

Lea O j a s s a l u, Puurmani Kk endine õpetaja, 60. sünnipäeval.

Lidia P e t t a i, Keeni Pk õpetaja, 60. sünnipäeval.

Evi V i k e r p u u r, Loks 1. Kk raamatukoguhoidja, 60. sünnipäeval.

Ene S a k j a s, Padise Pk õppealajuhataja, 55. sünnipäeval.

Mari-Ann L u h a m ä e, Sadala Pk direktori asetäitja õppealal, 50. sünnipäeval.

Laine U i b o, Rannu Kk koristaja, 50. sünnipäeval.

TEADAANDED

Saabusid müügile kvaliteet-sed koolitahvliid keraamiliselt töödeldud metallist pinnaga

suuruses 4x1,2 m. Hind 5070 krooni + käibemaks 18%. Aadress: Eesti Koolitarve, Viadukti tee 30, Tallinn. Tel/fax 55 64 22, tel 55 64 23.

Eesti Spordigümnaasium koos **Eesti Kergejõustikuliiduga** korraldab 18. ja 19. novembril 1994. a

noorte kergejõustikualase metoodilise seminari.

Algas 18. nov kl 15 Eesti Spordigümnaasiumis (Tondi 84, Tallinn). Vajalik eelregistreerimine, täiendav info tel 52 65 28 (V. Espe).

Tallinna Tehnikaülikooli eelõppeosakonnas käib vastu-võtt kaugõppe ettevalmistus-kursustele. Õppetöö kestab seitse kuud, loengud kord kuus nädalavahetustel. Õppemaks 450 krooni. Esimene loeng on 19. nov kl 12 Kopli 82, tuba 311. Samas ka vormistamine kursustele alates kl 11. Täpsem info tel 47 27 39.

Vastutav toimetaja TIJA PENJAM 60 27 69.

Ajalehe toimetajad: FRANTS KUPP (kroonika ja aineõpetus) 44 98 46, VIIVE LEHT (kirjad) 44 21 55, ANU SAAREMÄGI (teave) 44 21 55, ÜLO TIKK (uudised) 44 21 55.

Keeletoimetaja SIRJE TOHVER 44 98 46. "Hariduse" toimetajad: VIIVI EKSTA, LINDA JAGGO 44 36 96. Kunstitoimetaja TIINA SOO 66 65 23. Tehniline toimetaja OSKAR LEIDMAA 66 65 23.

Arvutitöötaja: INES BLUM, ANNE RUMMO 44 36 96. Üldinformatsioon HELLA TEEMANT 66 65 23.

TOIMETUSE AADRESS: EE0001 Tallinn, Toompuiestee 30.

VÄLJAANDJA: kirjastus "Perioodika", Tallinn, Pärnu mnt 8. TRÜKK: "Printall", Tallinn, Pärnu mnt 67a. "Õpetajate Leht" ilmub igal reedel. Üksiknumbri hind tellijale 1 kroon.

Tellimise nr 5463